

ESQUEMA HISTÒRIC
DEL LLINATGE
PEDROLO

Per Santiago Albertí

INTRODUCCIÓ

Un treball amb moltes llacunes

Aquest treball es basa principalment en dos llibres de família que l'escriptor Manuel de Pedrolo tenia al seu domicili de Barcelona al temps de la seva mort, esdevinguda el 1990. Hi són encara, sota la custòdia de la seva vídua Josefina Fabregat. He d'agrair vivament a aquesta i a la seva filla Adelais de Pedrolo i Fabregat la confiança que em demostraren en fer-me dipositari dels volums durant l'estiu de 1993. Així vaig poder fer-me cabal del seu frondós contingut i realitzar-ne un buidatge sistemàtic.

En resultà un aplec força incomplet, però riquíssim, de dades del llinatge. N'utilitzo ara totes les útils per a esbossar els diferents perfils biogràfics, així com per a donar la idea possible, sovint vaga, dels entorns professional i patrimonial. Me n'he servit per a confeccionar els quadres genealògics. Les incerteses d'aquests per a les primeres generacions ja van ser copsades, i no superades, pels descendents més pròxims que volgueren aclarir-les.

La projecció pública de molts dels Pedrolo resta clara als llibres familiars. Aquests revelen també com foren afectats per tot de vicissituds d'abast general o local. En ambdós casos, però, les referències solen ser molt lacòniques, cenyides a l'esment fugisser d'un personatge notori o a la simple al·lusió a un fet cabdal, que a vegades tot just s'insinua amb sobreentesos. He cregut oportú de posar-hi un cert remei. Així, la redacció que segueix va embastant les dades privades en un imprescindible canemàs històric que les enriqueix i les explica amb tot el seu sentit.

Espero que en resti un esquema coherent del llinatge Pedrolo, malgrat les sensibles llacunes que encara presenta. Com que hi apareixen prou definides, l'estímul de cobrir-les pot ser més concret i fruitós.

Algunes dades noves de cert relleu podrien sortir dels papers de família donats per aquesta a l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga. Caldrà classificar-los i revisar-los per tal d'esbrinar-ho. Gran part del seu contingut essencial deu estar ja reflectit als dos llibres que he estudiat. Els lligalls de plets il·lustraran sens dubte sobre els nombrosos litigis del segle XIX.

Per a dos dels Pedrolo pot haver-hi alguna informació professional al fons de la cancelleria virregnal pels volts de 1570 i al fons dels Reials Consells cap a 1680-1685. Especialment valuoses per a diverses generacions serien eventuales troballes lligades a Valls i a Montblanc. Omplirien la majoria dels buits més sensibles. No cal ponderar l'interès d'explorar fons municipals i universitaris de Cervera.

Uns primers punts positius

El cordial desig dels amics d'*Urtx* de publicar aquest treball, tot i saber-ne les limitacions documentals descrites, sembla tanmateix justificat per uns primers punts positius.

Un esquema coherent del llinatge Pedrolo és realment inèdit. N'explica ja un munt de coses totalment desconegudes. L'escriptor Manuel no va publicar-ne res. Sembla que tampoc no s'hi interessà gaire. Les dades que facilità amistosament a Maria Aurèlia Capmany per a un article d'aquesta eren en gran part inexactes.

Del resum històric dels Pedrolo des del segle XVI n'obtenim de retruc altres sobre llinatges emparentats. Sembla insubstituïble el dels Desclergue de Montblanc. L'extinció d'aquesta nissaga a mitjan segle XVII en posà tot l'arxiu en mans dels Pedrolo, que l'assimilaren al propi. Bastant orientatives són les dades sobre els

Armes dels Pedrolo, segons la concessió del títol de cavaller a Gabriel de Pedrolo, el 6 de febrer de 1571.

Folcràs, si bé vistes només en funció de les seves vinculacions amb els Pedrolo i el castell de l'Aranyó.

Aquest casal-fortalesa de l'Aranyó s'havia mostrat fins ara un dels més avars en informacions. N'hi havia veritablement poques, i encara distanciades i inconnexes. Ara la línia de propietaris apareix a la fi ben enfilada, fins i tot per a una fase d'incidències enrevessades. Constatem també que l'accés dels Pedrolo a l'Aranyó resta explicat per camins diferents als que havien estat conjecturats fins avui. La seva propietat es remunta a més de cent anys abans d'allò que se'n sabia.

Els dos llibres de família

Els llibres amb els quals he treballat són, com he dit, dos. Tant l'un com l'altre tenen papers, notes o afegitons diversos incorporats per alguns membres del llinatge. Responen substancialment, en tot cas, a l'esforç recopilador i redactor de dos Pedrolo molt distanciats en el temps. Ells en són els seus veritables artífexs respectius. Vegem-ho.

El primer llibre duu a la coberta el títol següent: *Libro de Familia comprehensivo de las Casas de Pedrolo y Desclergue, y parte de las de Folcràs y Perelló*. És, en la seva major part, obra del difícilíssim afany de Francesc de Pedrolo i Desclergue, nat a Montblanc el 1640. Com veurem al seu lloc, aquest advocat de professió i historiador de vocació es trobà llargament condemnat a una desinformació absoluta sobre la branca paterna. Salvà, això sí, l'arxiu de la materna. De l'interès que hi prengué vindrien els seus neguits per saber també coses dels Pedrolo. La *Relación* que, amb fins personals, va fer imprimir cap a la darrera de 1673 no recull sinó el fruit d'uns primers anys d'investigació. Aquesta prosseguiria almenys fins al 1685, com podem deduir per mitjans indirectes.

La seva recerca, feta tan de bell nou i una mica a batzegades, dóna un volum bastant caòtic, desordenat i heterogeni. Aplega un bon nombre de documents originals, relligats no sols amb la *Relación* impresa, sinó també amb tot d'esborranys anteriors i posteriors a aquesta, inacabats, en part reiteratius i en part amb dades noves. Altres punts són suprimits d'una versió a l'altra, bé perquè el redactor no els donava crèdit suficient, bé perquè hi sospesava diverses consideracions d'inconveniència.

El gros de les dades que va aconseguir Francesc de Pedrolo i Desclergue és consignat per ell, de primer antuvi, en forma d'interpolacions o de notes marginals que inscrivía sobre qualsevol de les versions redactades. Tot plegat fa que el material resulti difícil d'espigolar com cal. Ell, confiant que s'hi entendria, es proposava sens dubte de fer al capdavant una versió última, completa i definitiva. Llàstima que no la fes. De tota manera, aquestes relacions seves tan en brut, al costat dels documents addicionals, constitueixen un magatzem de dades impressionant. Confio que les he garbellades amb la paciència i la minuciositat que calia. El que no n'he consignat aquí no emplena pas veritables llacunes. Si de cas, detallaria fets que ja assenyalo, però amb proximitats que no em podia permetre per economia d'espai.

Fins al foli 212 d'aquest llibre, les redaccions i l'aplec documental deuen ser obra exclusiva de Francesc de Pedrolo i Desclergue, sempre sobre fets anteriors a 1685. Més endavant, i fins als 300 i escriu de folis que hi ha relligats, el contingut és arbitrari. S'alternen sense ordre ni concert diversos papers que són encara del segle XVII amb altres que pertanyen al XVIII i també al XIX. En bona part, apareixen tot just encartats, amb probables canvis de situació al llarg del temps, perquè sempre han anat solts i qui els consultava els

ficava entre les pàgines del llibre només per tenir-los-hi més a mà, sense haver de remenar tot l'arxiu si volia reveure'ls.

El segon llibre apareix escrit només en la seva primera meitat. És elaborat quasi tot ell per Manuel de Pedrolo i de Gomar, nat a Cervera el 1785. L'enceta el 1815, en fer-se càrrec de l'administració del patrimoni familiar. El titula *Libro de Gobierno e Intervención de los Patrimonios de la Casa de Pedrolo*. El seu component més substancial és el que estableix els fonaments històrics de propietat dels béns que conservava, així com d'alguns ja perduts però reivindicats amb plets inacabables. En aquesta part trobem els aclariments decisius sobre el castell de l'Aranyó.

Hi ha també en aquest volum altres coses d'interès desigual: apunts breus sobre la família al segle XVIII, un seguit d'assentaments comptables i unes poques pàgines autobiogràfiques. Aquestes arriben a fets del 1856, l'any anterior al de la mort del redactor.

La dèria heràldica

Intercalats o cosits als dos llibres hi ha encara elements d'autoria dubtosa. Semblen en gran part del segle XVIII, però amb afegitons posteriors que podrien arribar a la darrerria del XIX. Són notes, cartes i, sobretot, dibuixos o pintures, que responen a un interès, sostingut o revifat al llarg dels anys, pels aspectes heràldics.

Com veurem on s'escau, els Pedrolo tenen clara la concessió d'armes pròpies des del 1571. No importa gaire quin o quin altre descendent volgués fer-ne un dibuix acurat. La relativa dèria es manifesta en l'afany d'arribar a escuts més i més complexos, tot incloent-hi les armes de llinatges emparentats.

Aquest desig fa vistents dues fases. La primera és la d'establir bé els senyals de la família sobrevinguda, que poden incloure més d'un cognom. La segona consisteix a reflectir-los sobre l'escut propi, que va adquirint així progressives complexitats.

El deler arriba al màxim quan els Pedrolo es proposen d'incorporar-se fins i tot les armes reials d'Aragó, Sicília i Navarra. Comentarem al seu lloc aquesta qüestió.

Dins les pàgines que segueixen, publico alguna mostra d'aquest material heràldic.

Observacions finals

L'abast cronològic d'aquest esquema sobre el llinatge Pedrolo comprèn només el dels dos llibres de família en què m'he basat. Va, doncs, de mitjan segle XVI a mitjan segle XIX, amb alguns esments solts de períodes anteriors. Només als quadres genealògics he fet una prolongació fins als temps actuals.

M'he abstingut de posar notes a peu de pàgina. Això pot semblar, de bell antuvi, una mica estrany per a estudis d'aquesta mena. La supressió hi era, tanmateix, obligada, per raons pràctiques indefugibles. D'una banda, el treball hauria, si més no, doblat la seva llargada. De l'altra, les característiques dels llibres haurien determinat unes citacions molt feixugues, sovint confusionàries de tan embolicades, quan no del tot inútils. Una infinitat de dades presentades al text en una línia n'haurien necessitat vuit o deu en la nota corresponent. Un sol fet pot aparèixer en sis o set llocs diferents dels dos llibres, en folis numerats o sense numerar, en versió redactada, en nota al marge o en document original relligat al conjunt. I encara, també, en papers adjunts cosits o en simples encartaments sense cap posició fixa.

L'extensió moderada dels dos llibres i els esbossos que he fet dels respectius continguts orientarien prou qui volgués comprovar-hi o ampliar-hi alguna informació. Una guia més precisa seria, per a la majoria de casos, senzillament impossible.

1. ANTECEDENTS INCERTS

Els Pedrolo van tenir al llarg del temps alguns membres interessats a explorar la història del propi llinatge. Com passa sovint en aquests casos, l'afany per fer recular les arrels genealògiques els va fer consignar en alguns moments dades molt dubtoses, si no del tot improbables.

El fons documental dels Pedrolo deixa clar que aquesta mena de dades hi afluí en dues ocasions ben determinades: els anys 1656 i 1666. Totes dues van ser concretades per escrit pel més complet historiador

del propi llinatge, Francesc de Pedrolo i Desclergue. Ell mateix va fer-ne constar l'origen. Les va considerar durant uns anys. Tractà sens dubte de confirmar-les. No sols no ho aconseguí, sinó que degué adonar-se de la seva inversemblança. El fet, ben significatiu, és que ell mateix les desestimà a l'hora de donar a la impremta una relació dels antecedents familiars.

Per una fatalitat també corrent, alguns Pedrolo posteriors, interessats a copsar un esbós de la història familiar sense més que fullejar superficialment la documentació de la casa, s'encaterinaren d'aquelles dades incertes, potser perquè eren les més remotes, i tornaren a anotar-les, però ja sense l'ull crític que dugué els propis avantpassats a desautoritzar-les. Tenim proves d'aquestes actituds en membres dels segles XIX i XX. Potser és una bona raó per a centrar aquí aquestes dades en el paper ben incert que els pertoca.

Una d'elles afecta alhora l'origen geogràfic i la formació del cognom de família. Els primitius Pedrolo haurien estat uns cavallers senyors de la vila aragonesa de Pedrola, emigrats després a Catalunya. Aquesta idea se la va empecar el cavaller de Montesa Francesc Onofre de Pedrolo (1606-1667), que l'explicava per Madrid, on va viure bastants anys, en un temps on, a causa de la Guerra de Separació, la nacionalitat catalana despertava fortíssims recels. Mantenia encara verbalment aquesta versió el 1656, quan la hi sentí a dir el seu nebot, l'esmentat Francesc de Pedrolo i Desclergue. Aquest l'anotà amb escrupolosa curiositat, però sense prestar-li crèdit. D'altra banda, sembla que el seu oncle ja no la repetí mai més des que tornà a Catalunya.

Un petit grup de dades es refereix a escrivans Pedrolo dels segles XII i XIII i a dos suposats bisbes antics de la mateixa nissaga. Això anava íntegre en una anotació trobada en una casa de la família el dia 16 de novembre de 1666. Es conserva la còpia que va treure'n immediatament Francesc de Pedrolo i Desclergue. Diu:

«En el manual de l'escrivania de Valls en l'any 1109 Gabriel Pedrolo regia l'escrivania de Valls i sempre i abans són estats molts los Pedrolos.

»En l'any 1262 l'Arquebisbe de Tarragona establí l'escrivania del Batlle de Valls a Gabriel Pedrolo, el segon d'aquest nom per ell i els seus, recta línia masculina descendents.

.....

»En la casa dels Pedrolo hi ha hagut dos Bisbes, de Bosa de Sardenya, del qual en la capella de Sant Amador de Valls són avui els seus gremials i altres deixes, lo altre fo elet d'Elna sent lo dit llegat del Sumo Pontífice en lo any 1450, lo qual morí en França».

La recerca posterior del transcriptor, sens dubte tan minuciosa i competent com la que li sabem en molts altres casos, no degué trobar ni a Valls ni enlloc res que confirmés aquelles asseveracions. Més encara, devia adonar-se d'parents inversemblances que l'inclinaren a desestimar-les.

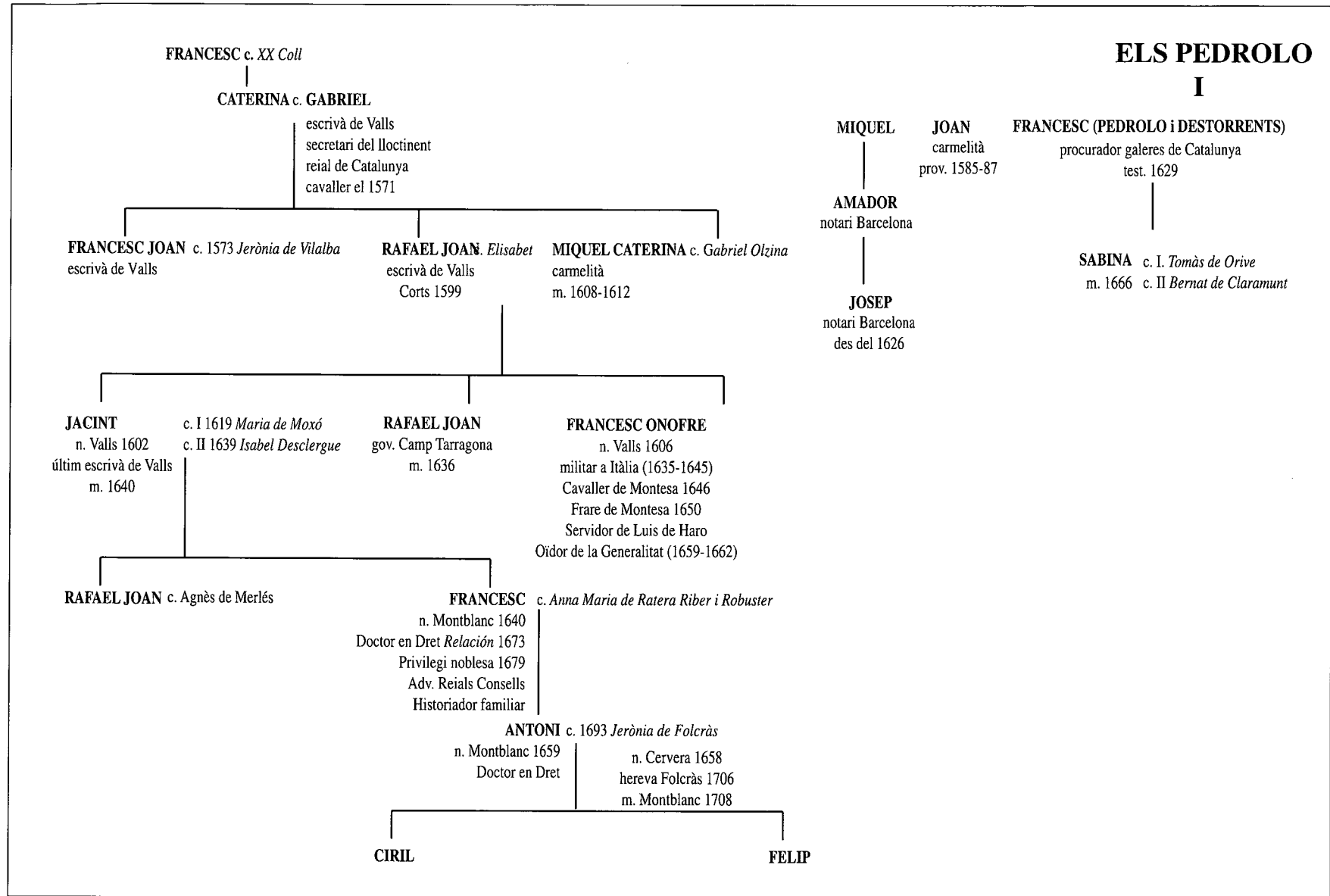
En efecte, i mentre no sorgeixi cap comprovació no trobada ja aleshores, salten a la vista aparents anomalies.

El que se sap sobre els orígens de Valls no indica gens que en data tan remota com el 1109 hi hagués encara cap mena d'escrivania. L'entitat de la vila sembla aglutinar-se més tard.

La data de 1262 no presentaria inconvenient si no fos per un factor de contradicció. Valls pertanyia tant al rei com a l'arquebisbe tarragoní. Cadascun hi tenia batlle propi. Si el nomenament era fet per l'arquebisbe, l'escrivania havia de ser del batlle arxidiocesà. Per contra, l'escrivania que sabem hereditària en els Pedrolo posteriors és la de la batllia reial.

Quant als bisbes, no sols no se'n devia trobar rastre per fonts vallenques, sinó ni tan sols als episcopologis. No ens ha estat avinent el de Bosa. Al d'Elna, que qualsevol pot consultar avui a la *Gran Enciclopèdia Catalana*, no figura cap Pedrolo. Res no fa creure que pels volts de 1450 hi hagués un bisbe electe que no arribés a prendre possessió. De 1431 a 1453 dugué la mitra elnense el perpinyanès Galceran Albert, gran protegit del rei Alfons el Magnànim, a qui devia la seu.

Francesc de Pedrolo i Desclergue, historiador afeccionat però ben dotat, tenia motius per a creure que la nota trobada, confegida per un ignot familiar potser com a element d'un futur escrit de mèrits, podia contenir dades senzillament apòcrifes, com era especialment comú en aquesta època. El cas és que acabà per considerar-les-hi.

2. UNS PRIMERS PEDROLO CONSIDERATS PARENTS TOT I NO HAVER-NE TROBAT EL LLIGAM GENEALÒGIC

L'esmentat Francesc de Pedrolo i Desclergue va considerar-ne tres.

El primer sembla extret de l'esmentada troballa de 1666, però amb un simple valor anecdòtic que li dona aire d'autenticitat: un PERE PEDROLO, que «haurà uns cent deu anys» casà amb Francesca Bageta, de Tàrraga. El matrimoni només deixà una filla, innominada en la nota, que contragué núpcies amb Bernabeu Serra, «regent de Catalunya» (no es diu de quin organisme). Aquesta segona parella morí sense descendència. Consta que aquella Pedrolo era parenta del carmelità Miquel, de qui ja ens ocuparem.

Dels quatre Pedrolo notaris que hi havia hagut a Barcelona, l'historiador familiar establí el parentiu clar amb els dos darrers. No pogué fer el mateix amb els dos més antics, dels quals era possible de recollir informació al Col·legi de Notaris de la capital. No semblava temerari de suposar-los de la mateixa família. L'un era PERE PEDROLO, que exercia el 1406. L'altre, un JOSEP PEDROLO, probablement del segle XVI, amb lligalls que passaren als notaris Rialp.

Aquests personatges, parents certs o probabilíssims, no són inclosos als nostres quadres genealògics per la impossibilitat de situar-los-hi bé. Per la mateixa raó, ja van ser exclosos dels esbossos genealògics fets per la família.

3. LA VELLA LÍNIA DELS ESCRIVANS DE VALLS

Si bé era per a la batllia reial i no pas per a l'arxiepiscopal, sembla cert que alguns Pedrolo van gaudir de l'escrivania de Valls a títol hereditari. La concessió d'aquestes places era molt corrent amb caràcter vitalici. La transmissibilitat a descendents resulta bastant rara, però no excepcional. N'hem pogut verificar més exemples, com a Girona.

La funció hereditària, per probable mercè reial o almenys de fet, apareix clara. El privilegi de cavaller concedit el 1571 a l'escrivà Gabriel pel lloctinent reial de Catalunya especifica que l'atorgant ha explorat els antecessors del beneficiari i que n'ha trobats exercint el mateix càrrec de fa molt de temps.

El títol d'escrivà de manament comportava la facultat de ser-ho del representant del rei i també, si s'esqueia, del monarca en persona. Permetia la custòdia de segells reials. Tals prerrogatives dotaven aquests curials d'una dignitat especial i indiscutida. No pocs la van fer servir per a forjar-se un rang aristocràtic. N'hi ha força casos, a més del que veurem protagonitzar de seguida a un Pedrolo, el cap conegut de la línia genealògica que ens porta a l'escriptor Manuel.

4. UN PRIMER BIAIX GENEALÒGIC

Curiosament, no podem entrar sinó de biaix en aquella línia genealògica, si volem remuntar-la al màxim amb vies i noms ben comprovats. Ens hi introdueix un membre col·lateral de la successió dels escrivans de Valls, probablement germà de l'últim dels innominats i oncle del primer dels ben individualitzats.

Aquest és el cas d'un FRANCESC PEDROLO, també curial i ben col·locat a Barcelona, ja que hi era escrivà i notari de la Batllia General de Catalunya. Es casà amb una filla d'un mossèn Coll que era escrivà de manament i cavaller. Del matrimoni va néixer una filla, CATERINA PEDROLO I COLL. Aquesta, pel seu matrimoni amb el cosí Gabriel, s'integra com a consort en el primer graó generacional de la família que ens resulta ben conegut.

5. PRIMERA GENERACIÓ CLARA DE L'ARBRE GENEALÒGIC DELS PEDROLO

La formen els germans GABRIEL, MIQUEL, JOAN i FRANCESC. Ignorem la identitat dels seus pares. Les mútues relacions de fraternitat són explícites o bé deduïbles per raons que ja eren estimades positives cent anys després. Un segon cognom, Destorrents, només ens consta usat per en Francesc. Pot no correspondre als altres.

GABRIEL és escrivà de manament de la batllia reial de Valls i natural d'aquesta vila. Una nota familiar el situa en aquesta funció el 1542. Apareix al fogatge de Valls de 1553, únic amb aquest cognom.

Necessita una dispensa per tal de casar-se amb la probable cosina CATERINA PEDROLO I COLL, ja esmentada. L'especial categoria curial d'en Gabriel li permet de convertir-se en secretari del lloctinent reial o virrei Diego Hurtado de Mendoza, príncep de Mèlito, que cobreix aquest lloc de 1564 a 1571. A la cort virregnal, el nom de secretari era donat comunament al qui era lloctinent per a Catalunya del Protonotari del Consell d'Aragó. Coordinava l'actuació dels altres escrivans de manament al servei de la lloctinença. Tenia àmplies funcions de relació exterior i responsabilitats, com cobrar els drets de segell i presentar al lloctinent reial els documents a signar. El període del príncep de Mèlito resulta mogut. Governant dinàmic i consciencios –dels més ben tractats per la historiografia catalana–, el lloctinent s'escarrassa a dominar el bandolerisme i a vigilar una immigració francesa excessivament complexa per les guerres de religió que somouen el país veí. Pedrolo ha de seguir aquest ritme difícil i delicat. Agraït sens dubte pels seus serveis, el de Mèlito vol recompensar-lo, abans d'anar-se'n, tot elevant-lo a l'aristocràcia. Ell mateix signa el document de privilegi a Martorell, el 6 de febrer de 1571, menys de quatre mesos abans de l'entrada d'un nou lloctinent.

Aquest document, en l'exposició de motius, remarca que els servidors del rei mereixen recompensa i que els escrivans de manament reial ho són amb ploma tan marcial i bèl·lica com les llances i les espases dels qui defensen la corona als camps de batalla. Se'n desprèn que en són creditors de semblants mercès. El lloctinent ha trobat que els avantpassats de Pedrolo són escrivans de manament de fa molt de temps. En conseqüència, l'arma cavaller, amb dignitat transmissible als seus descendents, a tots els efectes. Un d'ells és l'ús d'escut d'armes, que s'inspira en un senyal ja existent a la casa d'en Gabriel i dels seus majors. L'escut atorgat és descrit al detall: camp d'atzur i, sobre ell, en or, un altar o pedró compost de quatre graons a la part inferior i d'una columna rematada per una llosa ampla. Aquests elements seran destriats per línies negres. Sobre el pedró plana un estel, també d'or. El timbre de l'escut és un elm coronat per una àguila negra que mira a l'esquerra.

Ignorem l'activitat professional d'en Gabriel des que el príncep de Mèlito és rellevat. Ell i la muller apareixen als capítols matrimonials del seu primogènit, el 1573. És la darrera notícia que hem recollit del Gabriel. El fet que no assisteixi a les Corts de Barcelona de 1599 fa suposar que en aquesta data ja havia mort.

Del seu germà MIQUEL no tenim més indicis que els que proporciona la seva descendència, la qual havia de reforçar la ja iniciada presència a Barcelona de notaris amb el cognom Pedrolo. En Miquel, de professió altra i desconeguda, tindrà per fill un Amador, que és notari barceloní cap al tombant dels segles XVI i XVII. Fill d'aquest Amador (i, per tant, nét del Miquel) serà un Josep que es passarà notari del Col·legi de Barcelona el 1626. Més tard, es perd la pista d'aquesta branca, en la qual s'extingiria almenys la descendència masculina.

Sembla raonada la hipòtesi de l'esmentat descendent Francesc de Pedrolo i Desclergue, el gran historiador familiar, en el sentit de considerar germans dels dos anteriors els qui ara ressenyarem.

L'un és en JOAN. Es fa religiós. Entra al convent del Carme de Valls. Passa al de Barcelona, ciutat on ocupa la càtedra de Metafísica i Teologia a la Universitat. És provincial de l'orde per a Catalunya i Mallorca durant el trienni 1585-1587. Escriu el tractat *De potestate Clavium*, que restarà inèdit. Consta la seva mort a l'edat aproximada de seixanta-sis anys. Parlaran d'ell Esteve de Corbera a la seva *Cataluña Ilustrada* (obra no publicada a la mort de l'autor el 1635, si bé editada a Nàpols molt més tard, el 1678) i l'olotí Manuel Marcillo a *Crisis de Cataluña hecha por las naciones extranjerias* (1685).

És considerat també germà d'aquests un FRANCESC PEDROLO I DESTORRENTS, per la vinculació que manifestarà amb el fill i el nét de l'escrivà i cavaller Gabriel. Com hem indicat abans, Francesc és l'únic germà que utilitza habitualment el segon cognom, el qual no havia de ser forçosament el dels altres. Era fruit, potser, d'un segon matrimoni del seu pare? Ho fa sospitar una mica el fet que en Francesc sembli superar de llarg el cicle vital dels germans i es barregi força amb les dues generacions posteriors. L'ús del segon cognom és afavorit en ell per un benefici hereditari. El 18 de juliol de 1601, en document lliurat al notari Francesc Sabater de Barcelona, pren possessió dels béns d'una tia seva, que l'ha deixat hereu universal. La testadora difunta és Maria Àngela Destorrents, filla de Galceran Destorrents, donzell, de Barcelona, al seu torn hereu d'una Violant Destorrents que era muller d'un Pere Torrella també donzell. La part més vistosa d'aquest heretatge és un gran casal prop de Sant Joan Despí, al camí de Barcelona, on figuraven en

abundor les armes dels Destorrents.

Seguint encara amb Francesc Pedrolo i Destorrents, sabem que del seu matrimoni amb dama desconeguda restarà només una filla, Sabina, la qual es casarà dues vegades: la primera, amb un cavaller castellà, Tomàs de Orive y de Ayala; i la segona, amb Bernat de Claramunt, militar, que seria governador de la plaça forta d'Hostalric. Francesc Pedrolo, funcionari destacat a Barcelona, arriba a ser proveïdor de les galeres de Catalunya. Ocupa encara aquest càrrec el 1619. Hi ha motius per a creure que protegeix el fill d'un nebot, veient-hi el nét que la seva única filla no li dona. El 28 d'abril de 1629, en Francesc fa un testament significatiu, amb herència lligada. Deixa hereva universal la seva filla Sabina, però estipula que si aquesta mor sense descendència –fet que ja devia ser-li previsible– els béns d'ell hauran de ser per al nebot-nét Francesc Onofre, fill del nebot directe Rafael Joan, que ja devia haver desaparegut. Quan tractarem d'aquests personatges de generacions posteriors, i encara d'altres, haurem de fer nous esments a aquesta herència de Francesc Pedrolo i Destorrents, que exercirà una certa influència fins a dates molt més tardanes.

6. ELS FILLS DE GABRIEL: FRANCESC JOAN, RAFAEL JOAN, MIQUEL I CATERINA DE PEDROLO I PEDROLO

Com hem indicat, FRANCESC JOAN, el primogènit de Gabriel de Pedrolo i Caterina Pedrolo, fa capítols matrimonials en vida dels pares, el 27 d'abril de 1573. L'esposa és Jerònia de Vilalba, filla de Miquel de Vilalba, baró de Montmagastre i de Guspí.

Potser ja arran d'aquesta avinentesa, Francesc Joan, que viurà a Valls, es fa càrrec de l'escrivania de manament d'aquesta localitat, escrivania concedida al seu llinatge. Mor jove. Consta que ja havia traspassat el 1590, i sense deixar descendència. Sembla que, salvat l'usdefruit dels seus béns a favor de la dona, fa hereu d'aquests el germà segon.

El segon fill de Gabriel i Caterina, RAFAEL JOAN, és esmentat el 1573 als mencionats capítols matrimonials de son germà. Ell es casa més tard, amb una Elisabet de cognom ignorat. Si bé aquesta apareix en algun document com a Elisabet de Pedrolo, això no té per què significar que aquest sigui també el seu cognom de naixença (com sí que ho era en el cas de la seva sogra Caterina), sinó només una referència extensiva al llinatge marital. Ja hem vist en quin sentit Rafael Joan resta hereu del seu germà gran. Es desprèn del text de la concòrdia que signa el 1590 amb el procurador de la seva cunyada vídua, el cavaller santjoanista Sebastià de Vilalba. El que en Rafael Joan assumeix de seguida és l'escrivania vallesca. La transmissió del càrrec en línia recta paterna no s'altera de dret pel període d'exercici del germà difunt. L'any 1599, com a membre del braç militar, assisteix a les Corts de Barcelona. El veiem documentat a Valls arran del naixement de fills seus (1602-1606). No en sabem res més, llevat de l'al.lusió com a nebot que en farà el 1629 el ja ressenyat testament de l'oncle Francesc Pedrolo i Destorrents, però no pas per deixar-lo hereu a ell, probablement ja mort aleshores, sinó perquè ho fos un fill seu, tot especificant la via de parentiu.

Els dos germans seglars que acabem de biografar somerament usen el títol aristocràtic de donzell, equiparable en dignitat al de cavaller. La distinció entre els dos títols és simplement formal. Es deien donzells els fills de cavaller –com ho havia arribat a ser el pare, Gabriel– quan ells mateixos no havien estat encara armats cavallers de manera convencional i particularitzada.

Un altre probable germà és en MIQUEL, que entra a l'orde del Carme com el Joan de la generació anterior. Consta que n'és nebot. Com aquell, passa del convent de Valls al de Barcelona, del qual és prior en dues ocasions. També com l'oncle, és catedràtic de Metafísica a la universitat barcelonina. Rep el nomenament de qualificador del Sant Ofici a Catalunya, pels anys 1604 o 1605. Una carrera brillant per a la seva edat, doblada, encara com la de l'oncle, de pretensions literàries. En Miquel concep en setze jornades o capítols l'obra *Descubrimiento de los tesoros y riquezas, que Dios tiene escondidas en las Indias de su Divino Cuerpo, y purísima sangre*. Arriba a publicar-ne el 1608 el primer volum, que comprèn nou de les jornades programades. L'edició, de poc tiratge, esdevindria aviat rara, si bé mig segle després n'hi havia exemplars a la biblioteca familiar i a la dels jesuïtes barcelonins de Betlem. Poc després de la publicació, i sense poder treure'n el segon volum, en Miquel mor, a l'edat de trenta-sis anys. En parlen els autors que esmenten també el seu oncle carmelità, a més dels documents de certificació demanats per un descendent Pedrolo. Mentre

Començament de la "Relación" impresa escrita cap al 1673 per Francesc de Pedrolo i Desclergue.

que aquests documents li donen la data de mort de 8 de març de 1608, Corbera la situa el 23 de maig de 1612.

La desaparició bastant juvenil dels Pedrolo mascles d'aquesta generació ja prepara el trencament de records i d'informacions familiars que observarem aviat en les venidores.

Hi ha també una germana, anomenada CATERINA com la mare. Viurà a Barcelona dins l'òrbita de la seva família política, vinculada professionalment a la pròpia. El marit de la Caterina és Gabriel Olzina, un altre escrivà de manament promogut a cavaller. Seguint amb molta més durada l'última dedicació del seu sogre, Gabriel Olzina és durant quaranta-set anys secretari dels successius lloctinents reials a Catalunya, i, a més, arxiver reial. El seu nom apareix, és clar, en una infinitat de documents i activitats de la cúria virregnal, on la seva persona arriba a ser una veritable institució. Hem trobat la curiosa circumstància que, fins i tot ja retirat, els seus serveis van ser novament requerits per una temporada. El fill segon del seu matrimoni, Josep d'Olzina i de Pedrolo, ostentaria idèntics càrrecs que ell.

7. ELS FILLS DEL RAFAEL JOAN MAJOR: JACINT, RAFAEL JOAN MENOR I FRANCESC ONOFRE

Com ja hem vist, la mort sense fills de Francesc Joan de Pedrolo i Pedrolo havia desplaçat la línia directa dels escrivans de Valls al germà Rafael Joan, que ara anomenem major per distingir-lo del fill homònim.

El seu primogènit JACINT és batejat a Valls el 25 de gener de 1602. Hi residirà. Es titula donzell. El 15 de gener de 1619, a punt de complir disset anys, signa capítols matrimonials amb Maria de Moxó, germana de Rafael de Moxó, assessor de la Batllia General de Catalunya. Els Moxó són de família aristocràtica ceriverina. Per això hi ha còpies dels capítols dipositades a sengles notaries de Valls i de Cervera. D'aquest matrimoni neix, sembla que ben aviat, un fill anomenat Rafael Joan. És l'únic que restarà de la parella quan mor Maria de Moxó, en data desconeguda però essent sens dubte molt jove.

El Jacint, tant de casat com de vidu, deu exercir encara l'escrivania de la batllia reial de Valls, com els seus avantpassats. Ell serà l'últim Pedrolo a tenir-la. La seva tranquil·la vida vallenca pateix un trasbals radical que devia estar ben lluny de preveure.

La guerra entre França i Espanya és declarada el 1635. Almenys des del 1637 s'endevina el decidit propòsit francès d'annexar-se el Rosselló. Llavors el lloctinent reial i capità general de Catalunya, duc de Cardona, invoca l'antic usatge català *Princeps namque*, que equival a decretar la mobilització general. Si bé aquesta iniciativa suscita protestes –invocació no pas feta pel rei en persona, supòsits de l'usatge no aplicables a les circumstàncies–, l'Audiència la declara constitucional. Val a dir que les reticències es dissipen quan es comprova que l'annexió és un risc cert i immediat, perquè, davant l'ofensiva francesa, l'exèrcit reial espanyol capitula o es replega amb una increïble facilitat. Es produeix així, de manera sentida, un moviment substitutori de la responsabilitat militar, amb grans reclutaments pagats per les institucions catalanes. L'aristocràcia accepta la mobilització, que la concerneix en primer grau. Per alguna cosa constitueix l'anomenat braç militar. Als components d'aquest, l'aptitud militar els és suposada, agradi o no, si no els n'eximeixen motius vidents d'edat o salut.

Jacint de Pedrolo, donzell, té només trenta-cinc anys. Segurament és ja vidu i té el fill més o menys encomanat a la família Moxó. Acudeix, doncs, a territori rossellonès. El duc de Cardona el nomena, el 27 d'agost de 1637, capità i cap de la gent d'Évol. La seva missió és posar aquest poble en les millors condicions de defensa possibles. Ho fa bé i molt de pressa. El duc se'n congratula en una lletra que li adreça el 12 de setembre, des de Clairà.

La gran reacció particular catalana aferma el front del Rosselló, que recupera la calma. Les hostilitats franco-espanyoles desplacen les activitats majors a altres fronts europeus, entre ells el basc. La mobilització catalana s'afluixa, tan integrada com era per elements civils.

En Jacint torna a Valls i hi refà la seva vida privada. No és impossible que en Rafael Joan, l'únic fill que li resta de la difunta Maria de Moxó, es casi si fa no fa per aquest temps, tenint en compte la gran precocitat matrimonial prou corrent a l'època. Sigui com sigui, en Jacint, que deu haver-se reintegrat a l'escrivania vallenca, es casa el 6 de març de 1639 amb Isabel Desclergue, de destacada família montblanquina que influirà poderosament en els futurs Pedrolo. Ja ens vagarà de remarcar-ho amb l'extensió escaient. Diguem per ara que la boda és a Montblanc i que el Jacint segurament no podrà viure a Valls sinó quatre mesos seguits amb la segona muller, la qual en resta ben aviat prenyada. Un moment ben poc oportú per a deixar-la; tanmateix, Jacint s'hi veu obligat. França ha reprès, i amb gran força, l'ofensiva al Rosselló. Les guarnicions espanyoles a penes combaten. La de Salses cedeix sense resistència aquesta poderosa fortalesa. Això desferma un escàndol fenomenal a tot Catalunya, unit al que provoca la conducta dels terços reials espanyols amb la població civil, fins i tot a reraguarda. Ara Catalunya es llança, per compte encara més propi i sense la invocació de cap usatge, a una nova mobilització vastíssima i sentida. Arribarà a posar 30.000 homes en peu de guerra, la immensa majoria de les forces enfrontades als francesos. La recuperació de Salses esdevé un objectiu mític.

En aquest ambient molt més ferest que el de dos anys enrere, en Jacint rep una patent reial, expedida a Madrid el 6 de juliol de 1639, que l'habilita com a capità per tal de reclutar gent al Principat. S'hi dedica, recorrent diverses comarques. Mentrestant, els catalans ja han assetjat Salses. La lluita és aferrissada, no sols perquè la guarnició francesa hi fa una oposició duríssima, sinó també perquè cal rebutjar i anorrear una gran ofensiva del príncep de Condé per trencar el setge.

El 22 de desembre, Espenan, cap de la guarnició de Salses, es compromet a capitular amb dret d'evacuació el proper dia de Reis si a l'endemig no rep socors.

Jacint de Pedrolo ha reclutat la seva gent, l'ha duta al Rosselló, i és al camp de Salses. Content dels seus serveis, el lloctinent i capità general, que ara és el comte de Santa Coloma, ordena el dia de Nadal al mestre de camp Lluís de Peguera que confii a Pedrolo la capitania vacant d'una de les seves companyies. En tot cas, mancada de l'auxili esperat, la guarnició francesa lliura efectivament Salses el 6 de gener de 1640.

Parents pròxims del Jacint i els seus descendents creuran i proclamaran que aquest mor al setge de Salses. Tan repetida afirmació és segurament feta de bona fe, i amb un cert enlluernament per la tensa i llarga atenció que desperta aquest setge, però resulta molt probablement inexacta.

Com acabem de veure, és cert que en Jacint assisteix a la darrerria del setge i que hi rep el comandament efectiu d'una companyia. De tota manera, quan n'esdevé capità ja hi havia, de feia tres dies, suspensió de focs pel conveni de capitulació condicionada, que resultaria efectiva dotze dies més tard. És clar que en Jacint devia restar a la zona algun temps més. La recuperació de Salses provocaria una forta desmobilització, o almenys una gran retirada d'efectius del front, en tots dos bàndols, pel gran esforç realitzat i per l'hivern en curs. Per part catalana calgué en tot cas veure com els francesos dissolien un cos de socors que ja era de 13.000 homes, aturat per insuficiència de reforços però ja avançat fins a Òpol. Després d'això, l'exèrcit català al Rosselló va ser reduït a poca cosa més que guarnicions a Salses i a Perpinyà.

Això sol podia allargar l'absència del Jacint fins al punt d'impedir-li d'assistir al bateig del seu fill Francesc a Montblanc, el 30 de gener de 1640. Desconeixem els seus moviments immediats. Fossin els que fossin, van mantenir-lo encara lluny de casa les recents obligacions militars o bé algunes vicissituds relacionades amb el procés revolucionari que ja esclatava a Catalunya pel capteniment intolerable dels terços espanyols. El cas és que va morir molt aviat, i apartat de la família. El seu cos fou enterrat al convent de Sant Francesc de Paula de Girona.

Germà del Jacint és RAFAEL JOAN el menor. Aquest sí que segueix per vocació la carrera de les armes, i des de molt jove. El 1619 ja servia a Nàpols. Passat el temps i tornat a Catalunya, és nomenat governador del Camp de Tarragona. Ho és encara quan mor a Constantí el 6 d'agost de 1636. No devia tenir gaire més de trenta anys i, en aparença, no tenia fills. Fou enterrat al convent del Carme de Valls, tan lligat al seu llinatge.

Germà dels anteriors és FRANCESC ONOFRE. El seu historial resulta sens dubte el més frondós entre els dels antics Pedrolo. Sembla, en certa manera, també el més conspicu. Per això i pels seus trets novel·lesc li dediquem un apartat personal.

8. FRANCESC ONOFRE DE PEDROLO, AVENTURERO OBSTINAT I CAVALLER DE MONTESA

Francesc Onofre és batejat a Valls el 2 de gener de 1606. Si bé desconeixem detalls de la seva primera joventut, és presumible que aquesta transcorregués a Barcelona, en l'òrbita i la protecció del seu besoncle Francesc Pedrolo i Destorrents, el qui fou proveïdor de les galeres de Catalunya. Com ja hem dit, aquest personatge testa el 28 d'abril de 1629, deixant hereu final el nebot-nét Francesc Onofre en el cas que la seva filla única Sabina mori sense fills. L'eventualitat devia ser previsible, i això feia que el vell Francesc veiés en Francesc Onofre el nét que no tenia ni tindria. Val a dir que la Sabina no moriria sinó molts anys després, la qual cosa havia de diferir igualment la segona transmissió d'aquesta herència condicionada.

Criden l'atenció les característiques de la dedicació de Francesc Onofre a les armes. No l'enceta pas de ben jove, com el germà Rafael Joan, sinó a vint-i-nou anys fets, el 1635. És veritat que aquest any esclata la guerra entre França i Espanya, però encara en manquen dos per a la mobilització de Catalunya que arrossegà l'altre germà, Jacint, si bé a tall de senyor. Francesc Onofre no s'accontenta tampoc a servir al Rosselló. Ell s'embarca cap a Itàlia pel seu compte i risc, amagant segurament la seva condició aristocràtica de donzell, que el feia membre, com els seus germans, del braç militar de Catalunya.

Va a l'Estat de Milà, llavors possessió espanyola. S'hi ofereix com a *aventurero* o soldat voluntari a costa seva, sense paga. L'accepten. Li donen una pica i un cavall, amb lloc a la companyia personal de Juan Lope Girón, marquès del Sacre Imperi, coronel d'un regiment especial de mil dragons que serveix a Milà. N'és tinent coronel un català, Vicenç Cros.

L'*aventurero* Francesc Onofre de Pedrolo fa una dura campanya el 1636, en guerra amb els francesos i els seus aliats. Destaca de seguida al combat de Tornavento. Participa a l'ocupació del Parmesà i del Piacentí. A la presa de Rivalta, és sempre a la primera trinxera i va al costat del seu coronel a l'hora de l'assalt. Havent-ne remarcat el gran coratge, Juan Lope Girón, en vacar la plaça d'alferes de la seva companyia particular en el regiment que li és tot ell propi, nomena per cobrir-la Francesc Onofre, que passa així tot d'una de soldat sense paga a oficial, segons patent donada a Milà el 6 d'abril de 1637.

Francesc Onofre enceta aleshores una actitud que repetirà amb pertinàcia: la de negar-se a ser oficial. Tan bon punt cobreix l'expedient d'obediència d'acatar i assumir l'ascens, se'n desempallega demanant la llicència. Diu que vol tornar a casa. El mateix coronel Juan Lope Girón, que acaba d'ascendir-lo, s'avé a

donar-li llicència i salconduit «*para cosas de mayores acrecentamientos suyos*», en document lliurat també a Milà el 17 de maig del mateix 1637.

Segons aparences també documentals, un desig de trasllat podria obeir a gestions del seu germà Jacint, fetes amb antelació i amb el propòsit d'atreure el germà menor a serveis militars més pròxims i acordats a la seva condició. Per aquestes dates, el noble Miquel de Boixadors i Llull ha estat encarregat de reclutar a Catalunya una nova companyia de dragons que ell mateix ha de capitanejar. Per patent que expedeix a Barcelona ja el 28 de maig de 1637, en nomena tinent Francesc Onofre de Pedrolo.

No hi ha, tanmateix, indicis que aquest tornés a Catalunya i ocupés la plaça oferta, ni tampoc que actués al Rosselló, que en tot cas hauria abandonat en plena efervescència per la recuperació de Salses, possibilitat que fa estrany. Sigui com sigui, el 1639 el retrobem a Itàlia. Obté un lloc provisional en un contingent armat que es forma per acompanyar Juan Velasco de la Cueva, comte de Siruela, que governarà l'Estat de Milà i ara ha d'anar en ambaixada a Gènova, amb uns vaixells espanyols. Allí arriba poc després una esquadra francesa, que pretén d'emparar-se de la nau capitana, si bé en acabat en desisteix i es retira per la forta guàrdia que entra a custodiar-la. Hi figura Francesc Onofre, amb un zel que serà notat i recordat pel comte de Siruela en persona. De tota manera, finida l'ambaixada se'n dissol l'escorta i Pedrolo torna a trobar-se al carrer. Recomença com a *aventurero*. Serveix una altra vegada amb tan modesta i desinteressada condició. La millora una mica el 20 de febrer de 1640 assentant plaça de soldat ras, però ara amb paga, a la companyia d'infanteria espanyola de Juan Antonio de Velasco, del terç de Juan de Padilla. És descrit aleshores com de «*buen cuerpo y barbicastaño, de edad de treintaicinco años*». Es fa creditor d'un full de serveis esponsorós, sobretot en l'àrdua campanya de 1641.

Tants mèrits, i també una nova coneixença de la seva identitat familiar, fructifiquen de cop i volta en un ascens fulminant, el 3 de desembre de 1642. Ha restat vacant la capitania d'una companyia d'infanteria espanyola al terç del mestre de camp Pedro González, i Francesc Onofre és nomenat per a cobrir-la en patent lliurada pel comte de Siruela com a governador de Milà. Aquest detalla en el document les darreres accions en què havia participat el promogut i, significativament, al·lega també «*los servicios de vuestro Agüelo y hermanos, el qual uno de ellos siendo Capitán le mataron en la ocasión de Salsas*». Ara saben, doncs, molt bé qui és. El comte fa l'ascens «*fiando que en lo venidero haréis como en lo pasado*».

El desconcertant Pedrolo, en tot cas, repeteix, i ara perdent-hi més, l'actitud que li havíem vist prendre cinc anys i mig enrere. Sembla, certament, haver fet vot de no servir sinó com a soldat. El cas és que el flamant capità formula també de seguida el desig de tornar. I el 20 de desembre, als disset dies d'haver-lo ascendit, el comte de Siruela llicencia Francesc Onofre. I heus aquí que ell, en comptes d'utilitzar la llicència, resta a Itàlia com a combatent, si bé sense la plaça de capità a la qual ha renunciat amb el subterfugi de la pretesa tornada.

L'home torna a agafar una pica i a fer d'*aventurero*, o sia, de soldat voluntari i sense paga. Participa als combats entorn d'Asti i al setge i la presa de Tortona.

Cal suposar que són els seus superiors, que sens dubte l'aprecien, els qui es posen d'acord a fer posar seny a Francesc Onofre i a donar-li una vida militar més adient a la seva condició aristocràtica ja coneguda, als seus dots i a la seva edat ja una mica granada per a fer vida de tropa i sense cobrar ni un ral. La cosa fa tot l'aire d'una conxorxa benintencionada, sense voler donar-li temps a reaccionar com sabem.

El primer de juny de 1643 li donen una altra capitania vacant, ara del terç de Savoia. En pren possessió el dia 6, i el 15 ja la hi treuen per considerar-lo capità reformat o sense comandament efectiu, però a disposició de destí immediat. El 25 del mateix mes li ordenen ocupar plaça funcional de soldat ras a la companyia particular del mestre de camp del mateix terç de Savoia, que és Vicenç Montsoriu, però conservant en aquella plaça la categoria de capità reformat, amb paga de 22 escuts i 80 sous.

Tan bon punt supera l'atabalament inevitable, Francesc Onofre no es resigna, tanmateix, a aquest tripijoc. En reprendre alè, ja sol·licita un cop més la llicència, que el comte de Siruela li ha de concedir a Mortara el 19 de juliol de 1643. Durant uns dies, els seus superiors li donen favorabilíssimes certificacions dels seus serveis. La majoria acaben explicitant que el consideren mereixedor de les mercès que Sa Majestat el rei voldrà atorgar-li.

El fons de la família Pedrolo conté no menys de setze documents originals sobre els fets que acabem

de ressenyar.

En manca, tanmateix, algun que expliqui com, al capdavant, li van parar els peus. Ell, és clar, tampoc no se'n va d'Itàlia després de la darrera rebequeria. Així i tot, devien obligar-lo d'alguna manera a conservar, o, més versemblantment, a refer, la condició de capità reformat, amb el sou corresponent, i ara posant-lo sota la dependència del virrei de Nàpols. L'impel·lien així a fer un trasllat més llunyà, una mica durador, per a la deguda presentació al virrei, un peix tan gros com Juan Alfonso Enríquez de Cabrera y Colonna de Toledo, duc de Medina de Ríoseco i almirall de Castella, un senyoràs adorat pels literats i artistes que protegia. Assignat al seu servei, ni un Francesc Onofre de Pedrolo no podia gosar demanar-li la baixa tot just arribat. D'educat, n'era. Entre el viatge i l'escrúpol, passen uns mesos.

Sobrevé aleshores la mort del papa Urbà VIII. Espanya envia a Roma una ambaixada per informar del nomenament de successor i per influir en les primeres actituds d'aquest. L'ambaixador no és altre que el comte de Siruela, que coneix Pedrolo des dels sobresalts al port de Gènova l'any 1639 i que després s'ha fet un tip de signar-li ascensos i consecutives llicències. El comte, per fer-se una escorta personal, demana al virrei de Nàpols que li deixi alguns capitans reformats. No podia faltar-hi Francesc Onofre, a qui el comte aconseguirà finalment de fer sirgar amb la volguda sensatesa. Serà un any llarg –del 8 d'agost de 1644 al 31 d'agost de 1645– de còmoda vida a Roma, secundant el comte en una vida diplomàtica de saló, diametralment oposada a les sobrietats campamentals i les nits a sol i serena d'un *aventurero* o d'un soldat de plaça al Milanesat. Ara l'esperit marcial ha de limitar-se a la pulcritud d'uniforme, al posat gallard, a l'airositat en el tragí del sabre i a la galania d'inclinar-se en acataments que exigeixen de fer voleiar l'emplomallat xamberg. Que tot això va ser fet a satisfacció ho acredita el certificat del secretari d'ambaixada, expedit a Roma el primer de setembre de 1645.

L'experiència confortable de Roma, potser amb un cert caient religiós, i la quarantena en edat marquen un tombant en la vida de Francesc Onofre. Ara sí que se'n va d'Itàlia, on ja no tornarà. Convulsionada encara Catalunya en plena Guerra de Separació, ell no hi intervé ni poc ni gens. Es trasllada a Madrid, on es dedica de moment a gestionar el seu respectable ingrés a l'orde de Montesa. L'home ha canviat. Obté del rei Felip IV una comissió d'abril de 1646 que li permet de prendre l'hàbit de cavaller de l'orde el 29 de maig del mateix any, a l'església madrilenya de Sant Bernat. El nou vessant de Francesc Onofre l'ha impulsat sens dubte a valorar la seva condició aristocràtica i l'entorn familiar que ha perdut. En trobar el mestre de camp Sebastià Duran i Descatllar, antic company d'armes del Jacint, li demana per escrit el testimoni d'haver-lo conegut al camp de Salses i d'acreditar-ne la mort per aquell temps. Duran li signa el paper sol·licitat el 8 de desembre de 1647, si bé deixant ambigua la data del traspàs, segurament una mica posterior al setge, com indicàvem abans. En virtut d'una nova comissió reial de 22 de gener de 1648, Francesc Onofre arriba a fer la solemne professió de l'orde de Montesa el 23 d'abril de 1650, a l'església de Sant Martí de Madrid. La seva posició a l'orde, inicialment de cavaller seglar, adquireix ara condició religiosa, la dels frares d'orde militar.

En l'endemig de gestions i actes referents a l'orde de Montesa, Pedrolo s'ha buscat una nova vida prop de la Cort espanyola. I ha tirat alt. És cavallerís major i mestre de sala de Luis de Haro y Guzmán, marquès del Carpio, primer ministre de Felip IV des que aquest destituí el 1643 Gaspar de Guzmán, el famós comte-duc d'Olivares, oncle del seu successor, que per cert n'heretarà aquest altre títol. Val a dir que entre els dos hi ha una radical diferència d'idees i de tarannà polític.

Ben situat per a aconseguir favors, Francesc Onofre n'obté, encara que sense resultat pràctic. El 24 de març de 1648, Felip IV li fa mercè de 200 ducats de pensió eclesiàstica a abonar sobre les vacants produïdes a Catalunya. Com que bona part d'aquesta continuava encara sota domini francès i l'altra era arruïnada, la concessió resultaria del tot irrellevant, encara que mantindria una vigència només teòrica.

Segons explica l'historiador valencià Llorenç Matheu i Sans, també cavaller de Montesa, al seu *Ramillete de flores historiales*, el 1649 Francesc Onofre de Pedrolo fou temporalment cedit com a mestresala per Luis de Haro al rei Felip IV, arran del nou matrimoni d'aquest amb Marianna d'Àustria (7 d'octubre). Serví la taula del monarca en àpats celebrats a Navalcarnero i a Madrid. Després continuà al servei del primer ministre fins al 1658.

En aquesta llarga etapa, tot i estar ben col·locat, Francesc Onofre pensa algunes vegades a deixar

Madrid i tornar a Catalunya, tan bon punt la capitulació de Barcelona el 1652 deixa liquidada la Guerra de Separació, a la qual ell no ha volgut barrejar-se. El Principat pateix crisi econòmica per tants anys de lluita i una perillosa inflació, però conserva la fortíssima autonomia d'abans i no suporta represàlies. El totpoderós Luis de Haro es mostra ben conciliador, a l'extrem oposat de l'autoritarisme centralista del seu oncle, que ha costat tan car.

El 10 de desembre de 1653, Francesc Onofre de Pedrolo obté de Felip IV una cèdula adreçada al fill Joan d'Àustria, ara virrei de Catalunya, perquè accepti el seu recomanat com a *capitán entretenido*, amb el sou de 30 escuts del reial erari i procurant que passi així als virreis successors. Per les raons que siguin, Pedrolo no fa ús d'aquesta cèdula, si bé la conserva tot restant encara a Madrid. De fet, ha concebut altres plans.

Ara aconseguix del monarca, en concessió del 30 d'abril de 1655, l'alcaidia del castell de Cervera. És una vella fortalesa ja atrotinada, en estat d'abandonament, que hom pensa a rehabilitar i guarnir. En aquesta comesa no està gens clara la qüestió pressupostària, essencial perquè l'alcaid ha d'afrontar despeses de bona cura i nova guarnició. Una disposició burocràtica preveu que les rendes d'aquesta alcaidia han de procedir en majoria del patrimoni reial de Mallorca, i a l'illa fan totalment l'orni adduint insuficiència de fons. En Francesc Onofre, que no ho veu clar, dubta, però a la fi es determina a prendre possessió el 3 d'abril de 1656. Aquest any, i arran d'aquests fets, el visita a Madrid, potser convidat per ell, el seu nebot Francesc de Pedrolo i Desclergue, que només té setze anys i probablement no el coneix. Al jove li sobta que l'oncle tingui sobre els Pedrolo uns coneixements que ell no té. Alguns semblen poc dignes de crèdit, com el que li sent a dir aleshores: que el llinatge de Pedrolo devia el nom al de Pedrola, vila d'Aragó, versió que el curiós nebot anota tanmateix, indicant procedència i ocasió. Ens hem referit abans a aquest acudit que el mateix Francesc Onofre deixaria córrer en abandonar Madrid.

Ara com ara va a Cervera, però l'afer de l'alcaidia no rutlla pas. Li resten a deure íntegrament sou i despeses. No rep ni un escut de Mallorca, malgrat les repetides peticions. Acaba per tornar a la capital espanyola, tot disgustat. Des d'allí no deixarà de reclamar el deute, sempre infructuosament. Treballa altra vegada amb Luis de Haro.

Com a donzell que és, Francesc Onofre pertany encara al braç militar de Catalunya. Semblava haver-ho oblidat, quan heus ací que el 22 de juliol de 1659, per simple sorteig entre els inscrits, el seu nom surt per a la plaça d'oïdor militar de la Generalitat al nou període 1659-1662. Ara sí que se'n va a Barcelona, per exercir aquest càrrec del tot imprevisit. De passada, intenta fer efectiva l'antiga cèdula de *capitán entretenido*, tot i que el seu primitiu destinatari Joan d'Àustria és ara destinat a Flandes. Així i tot, li convaliden el paper actualitzant-ne el sentit. Entra així al servei directe del qui ara és virrei de Catalunya, el marquès de Mortara.

És encara oïdor durant les festes pel naixement del futur Carles II, esdevingut el 6 de novembre de 1661. Pel paper que té la Generalitat en la celebració, el seu nom figura, amb el dels diputats i els altres oïdors, a textos referits als actes, com la *General celebridad que la muy Ilustre Diputación del Principado de Cataluña ostentó en Fiestas al Nacimiento más próspero de la Alteza Austríaca el Príncipe Don Carlos Nuestro Señor, que Dios guarde* (1662).

El seu mandat d'oïdor cessa reglamentàriament, finit el trienni, el 31 de juliol de 1662.

En Francesc Onofre continuarà de *capitán entretenido* a la cort virregnal de Barcelona, en posició digna però modesta. Mai no pot obtenir res del que li deuen per les antigues mercès reials: ni per les vacants eclesiàstiques ni per l'onerós assumpte de l'alcaidia de Cervera. Totes les seves reclamacions són desoïdes.

Ara conrea un tracte afectuós i paternal amb el nebot Francesc de Pedrolo i Desclergue, a qui retroba per Barcelona. El cavaller de Montesa concep la idea d'afavorir-lo. Però com? Deixant-lo creditor, quan ell falti, del que li deuen fa ja tants anys? És veritat que hi ha l'herència condicionada del seu besoncle Francesc Pedrolo i Destorrents, estipulada des del 1629. La filla del testador, Sabina, no ha tingut pas fills, però sí llarga vida. El 1659 ha restat vídua del seu segon marit, però ella el sobreviu fins al 1666. L'element més vistent de l'herència, com ja havíem indicat pàgines enrere, és el casal Destorrents de Sant Joan Despí. El nou hereu Francesc Onofre visita també la casa barcelonina on vivia la difunta Sabina, el 16 de novembre de 1666. S'hi fa acompanyar pel nebot, ara advocat. Allí troben un full amb notes sobre la família. Ja ens hi

hem referit i haurem de tornar a fer-ho.

Tot seguit, Francesc Onofre cau malalt. No pot fruir de la tan diferida herència, amb el casal, ni arribar a percebre 100 ducats que almenys el bisbat de Barcelona li aplegava com a primer resultat tangible d'aquella mercè reial sobre les vacants eclesiàstiques, concedida dinou anys enrere. El 14 de febrer de 1667 testa a favor del nebot Francesc. Mor al cap de poques hores. És enterrat el 16 de febrer al convent del Carme de Barcelona, lligat als dos carmelitans Pedrolo de què hem parlat al seu lloc.

9. UN TRENC DE LA CONSCIÈNCIA FAMILIAR

Retrocedim a l'any 1640 per veure a què restava reduïda aleshores la descendència d'aquell Gabriel de Pedrolo escrivà de manament a Valls i armat cavaller el 1571. No havien pas passat tants anys perquè tot s'hagués malmès tant. I els efectes es prolongarien, perquè de 1640 a 1652 Catalunya es converteix en camp de batalla de la Guerra de Separació.

Mort aleshores el Jacint, poc després del setge de Salses, l'únic Pedrolo de la seva generació amb vida era el germà Francesc Onofre, llavors a Itàlia. Com acabem de veure, trigaria encara dinou anys a reinstal·lar-se a Catalunya.

Restaven, a més, els fills del Jacint: Rafael Joan i Francesc.

RAFAEL JOAN DE PEDROLO I DE MOXÓ, com sabem, era fill de la primera muller del seu pare, amb la qual aquest s'havia casat, joveníssim, el 1619. El Rafael Joan en degué néixer aviat. Podia tenir catorze anys quan el veiem en una parada tota cavalleresca a Cervera, vila a la qual estava vinculat per via materna i que potser l'albergà per llargues temporades. La seva presència és detallada per Pere Giscafré a *Triunfo del Santo Misterio de la Vera Cruz de la Villa de Cervera en el año 1634*. Parlant de les ensenyes i els lemes exhibits pels participants, diu: «*Rafael de Pedrolo una piedra triangular como cruz y a ella aferrado un cangrejo*»; quant al lema:

*«Temo la tormenta y quiero
qual tenaz cangrejo aferrar
de aquesta piedra angular».*

Aquest Rafael Joan es casa amb Agnès de Merlès, filla d'un Jeroni cosí del Josep de Merlès, donzell, que seria conseller en cap de Barcelona molts anys després, el 1678. És possible que el matrimoni del Rafael Joan fos precoç i fins i tot anterior al segon casament del seu pare. Sembla absent de tot el que sabem de la vida del llinatge a Valls i, més tard, a Montblanc. Si l'apartà en alguna manera el segon matrimoni del pare, més ho devia fer la quasi immediata mort d'aquest. La seva relació amb el seu germà, molt més petit, sembla haver estat lleugera. En Rafael Joan morí en data ignorada, sense deixar descendència.

FRANCESC DE PEDROLO I DESCLERGUE, l'altre fill del Jacint, acabava de néixer el 1640, i en ben contraries circumstàncies. És batejat el 30 de gener d'aquest any, i no pas a Valls, sinó a Montblanc, la vila natal de la seva mare Isabel Desclergue, la qual duu aleshores encara no onze mesos de casada, la majoria sense un marit que perdrà definitivament de seguida.

El trasllat a Montblanc, fet de primer amb caràcter provisional, és ben comprensible. Isabel Desclergue, amb el marit absent, esperant-ne un fill i en temps de grans agitacions, havia de sentir-se més segura prop de la pròpia família. Tot seguit després, la mort del seu marit i l'esclat franc de la guerra deixaven sense sentit una tornada a Valls, on la tradicional escrivania del batlle no podia ser continuada ja pels Pedrolo, desaparegut el Jacint, apartat el fill Rafael Joan i acabat de néixer el petit Francesc.

L'últim seria criat, doncs, en el si exclusiu de la família materna, incomunicat dels dos Pedrolo supervivents, oncle i germanastre, i amb notícies mínimes del llinatge del seu pare, pel parentiu de tracte tan curt que hi tingueren els Desclergue, els quals en podien ser els únics informadors. Així, el nounat Francesc de Pedrolo i Desclergue havia de créixer essent un Pedrolo només de nom, i de fet només un Desclergue per ambient i formació. Un trenc de la consciència familiar referit als Pedrolo era inevitable per molt de temps.

Compensar-la amb la dels Desclergue resultava almenys comprensible. Aquest llinatge, responsable en certa manera que els Pedrolo emigressin de Valls i encetessin una llarga etapa a Montblanc, oferia trets remarcables i havia donat tarannàs vigorosos en aspectes diferents.

10. ELS DESCLERGUE

Els Desclergue eren una antiga família de Montblanc, de condició aristocràtica ja bastant remota. En documents més antics –el fogatge de 1553, sense anar més lluny–, el cognom pot aparèixer sota la forma simple Clergue, precedida o no de la contracció «des» o «dez». Aquestes irregularitats de transcripció en els cognoms on acaba per entrar el «des-» com a prefix són comunes a tots.

La família acumulava de feia molts anys un arxiu documental important sobre ella mateixa. El fet que aquest fons anés a parar a mans dels Pedrolo ens facilita ara de treure'n dades.

L'avantpassat més llunyà que coneixem és un PERE de la primera meitat del segle XV. Devia tenir ja rang de cavaller per l'al·lusió d'un nèt que precisarem de seguida.

Aquest Pere té dos fills: Berenguer i GALCERAN I. El darrer és succeït pel fill GALCERAN II. Aquest suplica el 19 de desembre de 1539, essent segurament ja d'edat avançada, que, com a fill de son pare i nèt del seu avi, li sigui reconegut que la seva «progènie nada i naixedora seria generosa de gènere militar». L'emperador Carles resol favorablement la petició i li confirma l'ús de les armes i insígnies que li pertoquen. Es tracta, doncs, d'un aclariment de drets adquirits almenys de dues generacions enrere, arribant per tant al Pere precedent.

La branca Desclergue que entroncarà temps a venir amb els Pedrolo és en tot cas la d'en BERENGUER, l'altre fill d'en Pere, germà del Galceran I i oncle del Galceran II. Aquest Berenguer devia ser benvist en medis cortesans per la dada que en sabem del 1452. Regnava aleshores Alfons IV el Magnànim. El germà segon d'aquest, Joan, era duc de Montblanc com tots els fills segons de rei. No podia ocupar-se del ducat ni anar-hi. En Joan es veia retingut a Navarra, d'on era rei consort, per una guerra civil encesa. Per un privilegi de 5 d'octubre de 1452, signat a Tudela, nomena conservador dels seus béns al ducat de Montblanc l'esmentat Berenguer Desclergue.

En Berenguer té com a fill BONAVENTURA I. Aquest és pare de BONAVENTURA II, que, com a membre del braç militar, assisteix a les Corts de Barcelona de 1599. Fa testament a Montblanc el 19 de desembre de 1617. Aleshores ja deu tenir en tràmit un privilegi personal de noblesa, on poden entrar en joc els mèrits dels seus fills, un dels quals fins ha mort en combat. El privilegi li és atorgat a Madrid el 12 de juny de 1618.

En Bonaventura II ha tingut almenys quatre fills mascles, l'un afincat a Montblanc, advocat, i els altres amb carreres militars molt dures i sacrificades.

El primogènit és FRANCESC DESCLERGUE, que de jove compareix amb el seu pare a les Corts de Barcelona de 1599. Qui els havia de dir, a ell i al seu col·lega en Corts Rafael Joan de Pedrolo, que tots dos haurien d'aparèixer com a avis, quaranta-un anys més tard, del Francesc de Pedrolo i Desclergue nat el 1640. Rafael Joan de Pedrolo no viuria prou ni per a tenir sospita del futur parentiu i d'aquell nèt. Francesc Desclergue, en canvi, en seria padrí i màxim responsable.

Francesc Desclergue hereta de son pare un discret patrimoni a Montblanc. Comprèn una casa magnífica a la plaça Major, considerada de les millors, si no netament la millor, de tota la vila. Per la resta, hi ha algunes terres i un molí de profit més substancials, si bé en davallada. Havia arribat a moldre cent quarteres de gra l'any. La progressiva escassetat d'aigua ha reduït la producció a la meitat el 1626, any d'un gran litigi per a tots els molins de Montblanc. N'hi havia uns quants de propietat privada i alguns de públics o municipals. El municipi, per fer-hi més diners, dicta un ban obligant que totes les mòltes del terme siguin fetes als molins propis, i no pas als privats. Els propietaris dels darrers, i sembla que la gran majoria de la població, rebutgen aquest intent de monopoli, que no té precedents. Posen mancomunadament un plet al municipi. Sembla que Francesc Desclergue, un dels litigants, porta el cas com a advocat i el guanya. Del testimoniatge del plet es desprèn, quant al molí Desclergue, que reportava al seu propietari, segons els moliners professionals que el menaven o l'havien menat, unes 90 lliures efectives l'any, quantitat estimada no vital per al beneficiari, si bé bona de defensar. El Francesc en treia també el pa de casa seva, on vivien aleshores

quinze o setze persones comptant-hi el servei. Un quadre molt benestant, i força lluït per l'esplèndida mansió.

Tanmateix, com a propietari Francesc Desclergue no passava d'un nivell modest, tot just reforçat pel molí. Havia de refiar-se més de l'exercici de l'advocacia. Bon jurista, sap a més situar-se. Es casa amb Caterina de Tous, de família noble i ben relacionada.

A la darrereria de 1633, presta certes col·laboracions al lloctinent reial al Principat, duc de Cardona. A més, tot i que, tant per noble com per lletrat, està exempt de l'obligació d'allotjar tropa, alberga a casa seva cinc soldats. Sobre aquests afers hi ha cartes a Francesc Desclergue del rei Felip IV (7 de setembre) i del duc de Cardona (5 de novembre i 28 de desembre). En una d'elles, el darrer s'interessa perquè sigui concedida a Desclergue l'assessoria jurídica de la batllia de Montblanc, un bon sou fix. Segurament que ha de tenir tractes amb la batllia de Valls i la seva escrivania, regentada pel qui serà el seu gendre.

Per aquest camí, el Francesc s'enlaira encara. Competent i justament prestigiat, arriba a ser assessor del mateix lloctinent reial o virrei, l'esmentat duc de Cardona. Encara ho serà del successor d'aquest, el comte de Santa Coloma.

Ho és del darrer quan casa a Montblanc, el 1639, l'única filla, Isabel, amb Jacint de Pedrolo. Coneixem prou la ràpida absència i immediata mort del gendre, i com Isabel és acollida a Montblanc perquè hi deslliuri el fill que espera. Batejat aquest el 30 de gener de 1640, es dirà Francesc, com l'avi, que també li és padrí.

En esclatar del tot la Guerra de Separació, Francesc Desclergue no sembla haver tingut maldecaps per haver estat assessor dels dos últims lloctinents reials d'Espanya, per cert tots dos morts el mateix 1640. El seu paper prop d'ells havia estat apolític. Havent restat Montblanc en camp francès fins al final del nou conflicte, el 1652, Desclergue apareix també com a assessor del comte de Savallà, un francòfil destacadíssim. Les calamitats vénen per un altre cantó, com indicarem més endavant.

Francesc Desclergue és dipositari de la copiosa documentació dels seus germans. En direm alguna cosa, per l'aura mítica que tingué en alguns Pedrolo i perquè encara avui ens descriuen de forma molt vívida la duresa d'unes vides castrenses als famosos terços de Flandes.

Dels tres germans menors de Francesc Desclergue, el de més edat, JERONI, assenta plaça de soldat ras el 1587 en una nova companyia espanyola que capitaneja el català Lluís de Queralt i que surt cap a Flandes. Allí passa més tard a la companyia de Diego de Durango, del terç de Luis del Villar. Sobresurt en nombroses accions de guerra a Holanda, a Flandes i al nord de França. Alguns dels seus mèrits li valen, si no encara un ascens, un augment de paga. És ferit d'una arcabussada a la cara al setge de Cambrai. Participa encara a la presa d'Amiens (10 de març de 1597) i a la seva posterior defensa contra els francesos, que recuperen la ciutat mig any després (4 de setembre). Amb la salut molt ressentida, li concedeixen llicència el 22 de desembre del mateix any 1597. Encara és per allí el 14 de gener de 1598 quan el seu capità Diego de Durango li estén, a Brussel·les, una certificació de serveis amb un grau de detall i d'encès elogi poc comú en els més favorables documents d'aquesta mena.

Tornat a Catalunya, és posat al servei del lloctinent reial, duc de Fera, amb sou de dotze escuts. L'estada a Barcelona li permet d'assistir, amb el pare Bonaventura i el germà gran Francesc, a les Corts de 1599.

Enyorant la vida militar i amb la salut refeta, rep el 1601 una conducta de capità per tal de reclutar 250 homes per Catalunya. Compleix la comesa durant l'any següent.

Torna a Flandes per l'agost de 1603. Li és encomanada, ara com a capità, una companyia d'infanteria espanyola del terç d'Iñigo de Borja. Surt immediatament a reforçar el setge d'Ostende, una operació que tingué a l'època llarga celebritat i que va resultar un carnatge de proporcions espantoses. Durava des d'agost de 1601 i es prolongaria fins a la capitulació de 27 de setembre de 1604. Comptant-hi les frustrades ofensives anglo-holandeses per alliberar la plaça i els combats per impedir-ho, el cost de la presa d'Ostende en tres anys va ser d'uns 50.000 morts per a cada bàndol.

El 4 de setembre de 1604, a la darrereria del setge i de la ferotge resistència, Jeroni Desclergue, al front de la seva companyia, porta l'avantguarda de l'assalt a un sector important de les defenses. Sota els atacants esclata una mina formidable. Jeroni mor en l'explosió, com la meitat de la seva companyia.

Un altre germà Desclergue, ENRIC, assenta plaça de soldat a Flandes l'11 de desembre de 1603, a la companyia de la qual és capità el germà Jeroni. Participa així amb ell al setge d'Ostende. Hi entoma igualment

la desastrosa voladura de mina del 4 de setembre de 1604, que l'engega enlaire. Sobrevisi de ben just. L'esclat el deixa, com explica una relació dels seus serveis, «*mal herido en la cabeza, y con las tripas fuera de su barriga, de que estuvo al cabo de su vida*». Tanmateix, se'n surt, i continua servint en diverses companyies fins al 20 de març de 1605, quan el fan capità d'una de pròpia, de primer al terç d'Alonso de Luna i després, ja el 1606, al de Simón Antúnez, amb el qual passa a assetjar Rhinberg, un punt fort que també dona molta brega. Aquí, cobrint la primera trinxera, rep una dura sortida de l'enemic, «*de donde el tal Enrique salió mal herido de un picaço en un brazo, i un mosquetaço en la cabeza, la qual le trapenaron [sic], y estuvo al extremo de su vida*». Diu prou bé a favor de la cirurgia de l'època que el tan sargit Enric prosseguís de capità a Flandes, ni que hi comenci un període de pau amb l'armistici de 1607, que desemboca en la treva de dotze anys pactada el 1609. No hem pogut aclarir una sospita que l'home va fer unes escapades bèl·liques a la costa algeriana. El cas és que el 1623 obté una molt efusiva certificació global dels seus serveis per part del mestre de camp Simón Antúnez, que el declara el capità més antic, i de molt, dels qui hi ha als terços espanyols de Flandes.

En Jeroni es casa allí amb la dama Ana Pacheco. En té un fill. Mor ja vell, encara a Flandes. La vídua escriu aleshores a Montblanc al seu cunyat Francesc Desclergue.

Encara un altre germà del darrer és ANTONI, de qui coneixem un historial militar més breu. Comença servint a Milà el 1601. D'allí va a Flandes, on participa també al setge d'Ostende. Ascendeix a alferes. Més tard, el 7 de gener de 1606, és nomenat capità, com Enric, d'una companyia del terç de Simón Antúnez. No en tenim més notícies.

11. FRANCESC DE PEDROLO I DESCLERGUE, HISTORIADOR DE LA FAMÍLIA

Ja hem esmentat altres vegades FRANCESC DE PEDROLO I DESCLERGUE, el primer Pedrolo nat a Montblanc, fill del vallenc Jacint i de la montblanquina Isabel. Resta dit com la mare va anar a tenir-lo a la casa familiar pròpia, absent ja el marit, que moriria ben aviat. En Francesc és batejat el 30 de gener de 1640 i li són padrins l'avi Francesc Desclergue i una germana d'aquest, Francesca.

Patint un trenc informatiu ja indicat respecte a la família paterna, el noutat serà criat només en l'ambient de la materna, tot reclòs encara per les vicissituds de la Guerra de Separació.

El tendre Francesc de Pedrolo n'aniria prenent consciència com un condicionant forçós del seu entorn. Encara no podia tenir-ne del testament fet a favor d'ell per la mare Isabel el 9 de desembre de 1641, quan l'infant no té ni dos anys. Ignorem si, en Isabel Desclergue, la previsió de testar és causada per una malaltia greu, en tot cas superada, per una prudència aconsellada per les commocions de l'època o pel desig de deixar les coses clares abans de casar-se en segones núpcies, la qual cosa havia de fer. Sabem poquíssim d'aquest nou casament. Molts anys més tard, el seu fill al·ludiria al segon matrimoni de la mare, però sense indicar-ne data ni desvetllar la identitat del marit. Potser no servaria gaire bon record del padastre. En canvi, en Francesc esmentaria amb naturalitat, a la mateixa evocació futura, l'existència d'una germana per part de mare, nascuda del segon enllaç d'aquesta. Consignaria que es deia Francesca i precisaria els dos marits que havia de tenir anys a venir: el montblanquí Dimes de Llordat i el lleidatà Francesc d'Aguiló.

Fos quan fos el segon casament d'Isabel Desclergue, fos qui fos el seu nou marit, resta ben clar que el petit Francesc de Pedrolo i Desclergue va dependre no poc de l'avi i padrí Francesc Desclergue. El recordaria sempre amb un gran afecte.

L'infant no podria viure gaire temps a la luxosa casa montblanquina de l'avi, a la plaça Major. L'edifici desapareixeria en una incidència de la Guerra de Separació. Un exèrcit espanyol que es retira de Tarragona per acudir al front de Lleida, comandat pel marquès de Leganés, es rabeja ben gratuïtament, al seu simple pas, contra Sarral i Montblanc, poblacions situades aleshores en territori francès però desguarnides i tocades pels espanyols en simple trànsit. És el 23 de setembre de 1642. A Sarral cremen vuitanta cases, amb un reguitzell d'assassinats i violacions. A Montblanc, saqueigs i incendis es limiten a uns quants edificis, entre ells precisament el bell casal dels Desclergue, del qual no resta sinó un munt de ruïnes fumejants. Una destrucció total, irreversible, que devia obligar la família a instal·lar-se més modestament en una altra casa.

El vell Francesc Desclergue, que encara treballa d'advocat, testa igualment a favor del seu nét i fillol Francesc de Pedrolo, llavors ja de sis anys, el 8 de febrer de 1646. Montblanc patiria més encara, col·lectivament,

en dues noves entrades dels exèrcits espanyols, si bé l'esmentada va ser la més perjudicial per als Desclergue.

Ignorem quan van morir Isabel Desclergue i Francesc Desclergue, mare i avi de Francesc de Pedrolo. En tot cas, aquest, com a beneficiari acollit o ja com a hereu efectiu, podrà pagar-se estudis i comptar amb alguns béns a Montblanc, on continuarà fixant la seva residència. També devia rebre diners de l'aparent liquidació del que tinguessin els Pedrolo a Valls.

La guerra acaba el 1652. Quatre anys després, el 1656, quan el jove Francesc en té setze, el veiem visitant a Madrid el seu oncle Francesc Onofre, a qui probablement no coneixia encara personalment. Així tingueren un primer tracte. Ja sabem que va ser aleshores quan el xicot va sentir a dir a l'oncle allò que els Pedrolo venien de Pedrola.

L'estada madrilenya no va ser per a Francesc de Pedrolo i Desclergue més que una visita episòdica. El noi estudia a Catalunya. Cursa lleis al Col·legi de la Concepció de la Universitat de Lleida, on es graduarà. Del 15 de febrer de 1658 al 16 d'abril de 1659 hi actua, amb un altre company, de rector o prior. Tan solemnes títols semblen reservats aquí a graduats recents encarregats de certes gestions administratives. La principal n'és, en aparença, la d'anar passant comptes amb la dama Caterina de Magarola, protectora del Col·legi. El càrrec comportava potser alguns emoluments. El cas és que, mentre l'ocupa encara, tenint divuit anys o dinou de ben justos, Francesc de Pedrolo i Desclergue es casa amb una noia de casa bona: Anna Maria Ratera Riber i Robuster, d'una família de Tàrrrega que sol tragar el tercer cognom a honor d'un parent il·lustre dels seus avantpassats, el bisbe Francesc Robuster (1544-1607), que va ser-ho d'Elna i de Vic. La parella té un sol fill, almenys amb bona supervivència: Antoni, batejat a Montblanc el 20 de novembre de 1659.

Més tard, Francesc de Pedrolo i Desclergue es doctora en Dret. Aconsegueix la plaça d'assessor jurídic del lloctinent per a Montblanc del Batlle General de Catalunya. Aquesta funció o algun exercici privat de la carrera el fan aparèixer bastant per Barcelona, on ara conrea veritable amistat amb l'oncle Francesc Onofre, cavaller de Montesa, que hi viu des del 1659. En recull noves notícies de la família Pedrolo, que tant li manquen. Ja sabem que acompanyarà l'oncle a la casa barcelonina de la difunta Sabina Pedrolo, el 16 de novembre de 1666, i que hi trobarà un paper d'història familiar poc digne de crèdit. També hem parlat de l'heretatge Destorrents percebut aleshores pel cavaller de Montesa, el qual testarà a favor del nebot Francesc de Pedrolo i Desclergue poc abans de morir el 1667.

Amb els pocs béns de l'oncle i aquell patrimoni Destorrents, no és que les modestes finances de Francesc de Pedrolo i Desclergue es vegin gaire reforçades, per incrementar algunes rendes a Montblanc. Del cavaller de Montesa li resten els títols de crèdit per la impagada alcaidia del castell de Cervera, que el nou hereu tractarà encara –infructuosament– de cobrar, i aquell casal Destorrents de Sant Joan Despí, que conservarà almenys durant uns anys.

Sense valor econòmic però d'alta influència moral són els papers de l'oncle Francesc Onofre: les nombroses certificacions dels seus serveis a Itàlia, que en donen una versió ben acolorida i de primera mà. També hi ha alguna cosa sobre en Jacint, el pare que Francesc no ha conegut. Finalment disposa d'un cert material informatiu sobre la família Pedrolo, del qual s'havia sentit desproveït fins a graus extrems, contrastant amb la seva bona coneixença dels Desclergue, de qui tenia ja una paperassa ben voluminosa i suggestiva. Potser és tant de contrast el que li desvetlla una ferma vocació d'historiador familiar, que li farà esbrinar metòdicament moltíssimes més coses sobre la família paterna.

Els coneixements que en va adquirint el fiblen i li imbueixen un nou sentit de responsabilitat en adonar-se que ell i el seu jove fill Antoni, que ha posat a estudiar lleis al Col·legi de Cordelles de Barcelona el 1670, són ara els únics representants vivents no sols dels Pedrolo, sinó també dels Desclergue. Això el mou a ordenar i estudiar bé el material que en té. De moment, l'amplia només una mica amb dades d'obtenció relativament fàcil. De les actes de Corts de 1599 extreu l'assistència del seu avi Rafael Joan de Pedrolo i de diversos Desclergue. Quant als Pedrolo carmelitans, n'aconsegueix les primeres dades de l'arxiu del convent barceloní. Se'n fa treure certificacions notariales.

Amb aquest primer bagatge, redacta en espanyol una primera memòria familiar, tota retòrica, que no deixa d'estar guiada pel seu interès econòmic. La concep com un escrit adreçat al rei Carles II en què, després d'exposar els mèrits familiars que ja sap i d'indicar la pròpia situació tirant a modesta, li demana que li siguin abonats els vells deutes reials per la impagada alcaidia de Cervera al seu oncle Francesc Onofre, del

qual ell és hereu. Sabem que el redactor no oblidava pas aquest crèdit. Havia sabut que els actuals alcaids de Cervera cobraven. I havia enraonat, tenint-lo de pas a Barcelona, amb el virrei de Mallorca, illa d'on sortien, com hem dit, els fons de l'alcaidia de Cervera. El virrei li havia exposat que certament l'afer ara rutllava, però que no podia responsabilitzar-se d'un deute tan antic sense ordre expressa del rei. Resultat d'aquesta conversa, enregistrada en un altre lloc, és sens dubte la redacció del memorial de petició. En aquest, les últimes certificacions que es fa treure de fets anteriors, com a prova, es produeixen, i en bon nombre, durant el primer trimestre de 1673. És presumible que en Francesc es posés a redactar el memorial tot seguit.

De tota manera, l'escrit resta a nivell d'esberrany. Sense trametre'l encara, el seu autor se'l rumia una mica més, autocrític. N'enceta algunes redaccions que tampoc no li fan el pes i que deixa córrer.

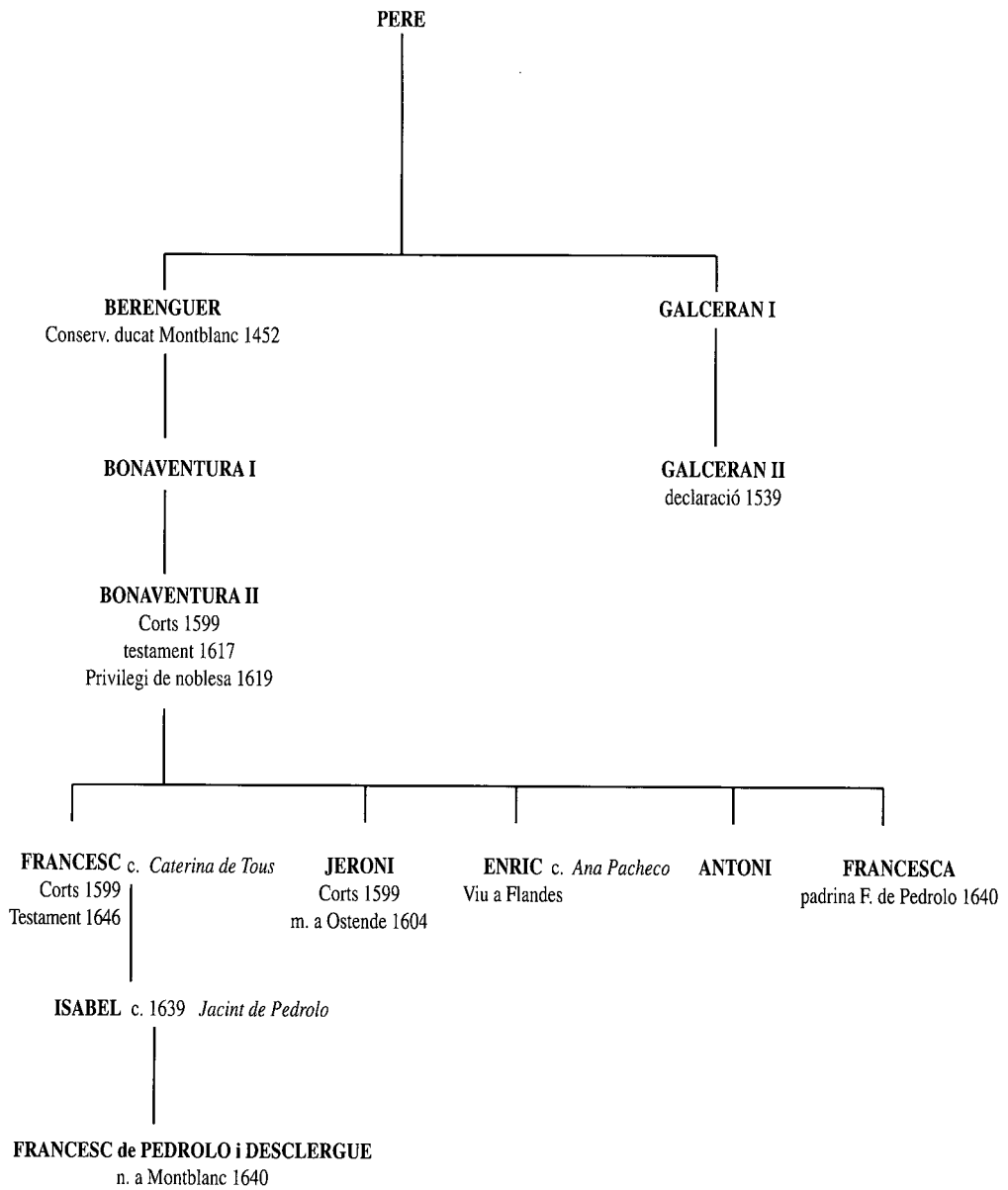
Al capdavant, en fa, segurament sense gaire dilació, una versió nova i ben completa. Els fets que hi exposa són substancialment els mateixos i no n'addueix noves certificacions. Més aviat suprimeix algunes coses. El que canvia molt és la forma. Ara reordena a fons l'exposició i li retalla les ampullositats estilístiques. Numera els paràgrafs. Modifica la pretensió final.

Aquesta segona versió és impresa per ser tramesa de debò al rei. No duu data, però ja hem exposat raons que permeten de situar-la cap a la darrera de 1673, si fa no fa. Es titula *Relación de los modernos servicios de las casas de Pedrolo, y de Dezclergue, Cavalleros Cathalanes, hechos a su Magestad, que Dios guarde*. El paràgraf 1, d'exordi, diu textualment: «*Como se ofrezca representar a su Magestad, servicios hechos à la Real Corona, por los de las lineas paternal, y maternal del Dotor Micer Francisco de Pedrolo, y de Dezclergue, le ha parecido à este referir los que son mas nuevos, por tener dellos mayores noticias, y excusar prolixidad*». La veritat és, pel que deduïm ponderant la seva documentació, que la limitació a «*los más modernos servicios*» obeïa al desig de dissimular la manca d'informació antiga, que tot just començava a desvetllar. I era prou seriós per a no fer ús d'aquelles referències remotes, però tan incertes, que hem exposat aplegades en un apartat propi i a què hem al·ludit en un altre lloc.

En aquest memorial imprès, el paràgraf 2 esmenta l'avi Rafael Joan de Pedrolo com a cavaller assistent a les Corts de 1599. Els números 2 a 8 són dedicats al pare Jacint, amb la ja divulgada mort al setge de Salses. Els números 9-12 són succinta biografia seva. El 13 és per al fill Antoni, estudiant a Cordelles. El 14 i el 15 són, respectivament, per als carmelitans Joan i Miquel, presentats com a ascendents transversals paterns. L'autor ja sabia que ho eren, però els seus estudis familiars estaven encara massa endarrerits per a definir-los en grau d'exacte parentiu. Els números 16 al 24 tracten de l'oncle Francesc Onofre, el cavaller de Montesa, amb extensa referència a la documentació que en té. Concerneixen els serveis militars a Itàlia, l'ambaixada a Roma, el període d'oïdor de la Generalitat i el servei de capità dels virreis. El personatge ja és presentat d'entrada com de l'hàbit de Montesa i alcaid del castell de Cervera, sense referència posterior a aquests dos aspectes. Trobem curiosa l'omissió, sens dubte volguda, dels prolongadíssims serveis de Francesc Onofre a Madrid, a causa del primer ministre Luis de Haro. El seu nebot no els ignorava pas. Havia visitat l'oncle al temps en què els feia. N'escrivia una referència, si bé de dues ratlles, a la primera versió d'esberrany que ja hem assenyalat. Ara, aquell primer ministre i Felip IV eren morts, però els fills de l'un i l'altre corrien bé. L'Haro fill havia tingut anys enrere una acusació que li costà un exili, però això era cosa passada. Durant el regnat de Carles II, rehabilitat del tot, havia dut el pes de la pau amb Portugal (1668), i encara li esperava una carrera d'ambaixador a Roma i de virrei de Nàpols. No es veu, doncs, cap raó política davant la Cort per a silenciar la llarga vida palatina a Madrid de Francesc Onofre. Tenim la impressió que els detalls d'aquesta aniran arribant després a coneixement de Francesc de Pedrolo i Desclergue. Se'n dedueix que al cavaller de Montesa no li agradava de parlar-ne durant el posterior període barceloní, en què tractà tan íntimament el nebot. I això fa pensar que, malgrat la bona avinença –realment extraordinària– entre Catalunya i Espanya a la postguerra de Separació i durant el regnat de Carles II, i la posició allunyada de Francesc Onofre en aquell conflicte, l'home devia pensar que la cronologia i les característiques del seu sojorn madrileny encara podien ser objecte, a Catalunya, d'interpretacions poc cordials. Alguna cosa devia ensumar-ne, si més no, el seu nebot. Per tant, a l'hora de fer la memòria impresa, va tallar fins i tot el poc que havia pogut escriure sobre aquella etapa de la vida del cavaller de Montesa.

El paràgraf 25 cita els documents que demostren que en Francesc és nebot i hereu d'en Francesc Onofre.

ELS DESCLERGUE

Els números 27 a 52 són per als Desclergue, amb un veritable devesall de referències. Per aquest temps, l'autor sabia encara moltíssim més dels Desclergue que no pas dels Pedrolo.

Al número 53 remarca que ell i el fill Antoni són els únics descendents mascles coneguts dels Pedrolo i dels Desclergue.

El paràgraf final, el 54, diu així: «*Esta es la lista de los servicios de que el dicho Dotor Francisco de Pedrolo, y de Dezclergue tiene ajustadas las pruebas, las quales ofrece entregar a quien su Magestad mandare. Por todo lo qual, y por los desseos que los referidos Dotor Pedrolo, y su hijo tienen de imitar à sus predecesores en continuar estos servicios, esperan muchas mercedes de la liberalidad, y benigno animo de su Magestad*».

Havia estat abandonada, doncs, la reclamació dels deutes al seu oncle per l'alcaidia de Cervera, vells d'uns disset anys, pel forçós escepticisme que comportava una mica de reflexió sobre l'esborrany anterior. Restava així ben genèrica l'espera final de moltes mercèes.

L'escrit imprès al rei, amb tot el material de base que requeria, no és sinó la primera etapa de la recerca històrica sobre la família que emprendre a continuació Francesc de Pedrolo i Desclergue. Té bones pistes per a flairar les bones pistes i la constància de seguir-les fins on pot. Minuciós, pacient, la seva vocació d'historiador sembla ben sòlida. Posseeix, a més, dues qualitats que li són bona ajuda: cultura considerable per a relacionar l'anècdota amb l'entorn del moment, i una ploma fàcil, copiosa sense gaire esforç i prou sintètica per la pràctica jurídica.

Per cert, que com a advocat arriba a ser-ho dels Reials Consells de Barcelona, on segurament ha de viure més que a Montblanc, vila que tanmateix no deixa.

Francesc de Pedrolo i Desclergue va adquirint més i més coneixements sobre la família explorant l'Arxiu de la Corona d'Aragó, diversos arxius parroquials, i encara els notariais de Barcelona i altres llocs. Es fa treure un bon nombre de còpies. Els resultats progressen. Els resumeix de tant en tant en textos d'abast parcial o interromputs per refer-los en noves versions.

Sens dubte posterior al memorial imprès, perquè s'hi refereix diverses vegades, és el llarg escrit en català titulat *Línia recta i descendent masculina del llinatge dels Pedrolos que han pogut arribar a notícia del suplicant, comptant de cada grau sola la generació ab què se va conservant deixant per a després alguns dels transversals de dita casa de Pedrolo*. Malgrat el títol, el text és inacabat i no el conclou cap súplica. No sabem que en fes cap altra, si bé sembla que en tingué el propòsit, pel to dels escrits posteriors. El contingut d'aquest es remunta a l'escrivà Gabriel que va ser fet cavaller el 1571. Esbossa un arbre genealògic que va des d'aquell fins al fill del Francesc, Antoni. Demostra un enorme augment d'informació.

Més madur encara és l'extensíssim *Resumen de la genealogía de Don Francisco Pedrolo y Desclergue...*, que ha de ser posterior a 1684 per algunes referències del text, amb notes numerades al marge i moltíssims coneixements, també, sobre les famílies polítiques que van emparentant amb els Pedrolo.

El ritme i els resultats de les seves investigacions no poden ser seguits de manera ben clara llegint i comparant les síntesis successives. Això s'esdevé, en part, perquè són textos inacabats o conservats només parcialment, amb un abast avui bastant desigual. D'altra banda, l'obtenció de noves notícies és consignada molt sovint només anotant-les, en català o en espanyol, com a ampliació de punts escaients, als marges de qualsevol dels llargs escrits esmentats o al·ludits, memorial imprès inclusivament. Manca un text últim i complet que ho englobi tot. Parcial és encara, i molt, un *Resumen de los servicios...* que incorpora al text la referència bibliogràfica de la *Crisis...* de Marcillo, obra editada el 1685.

Per fonamentar afirmacions i judicis, Pedrolo utilitza molt l'autoritat dels juristes catalans més prestigiosos, que li eren sens dubte familiars per pràctica professional. Recordem que era advocat dels Reials Consells. En una de les seves notes marginals afegides explica que el 10 de juliol de 1681 el canceller de Catalunya Pere Oleguer de Montserrat (un eclesiàstic de vàlua, fundador el 1673 de l'Oratori de Sant Felip Neri, i futur bisbe d'Urgell el 1689) sotmet a l'aprovació de Pedrolo un llibre que fa esment del seu pare. Es tracta del famós *De Brachio militari et pristina nobilitate Gotholanorum*, d'Antoni de Vilaplana, encara en original, ja que la primera edició seria de 1684.

El coneixement del seu propi rang aristocràtic sembla haver començat a un nivell de desorientació important, que li costaria de superar. Algunes primeres consideracions revelen fins i tot desenfocaments de

Torre del Castell de l'Aranyó, propietat de la família Folcràs i posteriorment de la família Pedrolo.

Pedrolo i Desclergue i d'Anna Maria Ratera Riber i Robuster, era batejat a Montblanc el 20 de novembre de 1659.

Per les mencions que en fa el pare al memorial imprès de què hem parlat, l'Antoni entra de becarí al prestigiós Col·legi de Cordelles de Barcelona, dirigit pels jesuïtes, el 1670. Hi era encara el 1673.

Una nota paterna posterior especifica que l'Anton rep el títol de doctor en ambdós drets. Ignorem dades sobre la seva activitat professional.

El 23 de juliol de 1693 es casa a Montblanc amb Jerònia de Folcràs i de Cubells, cerverina, filla d'Agustí de Folcràs, de llinatge de cavallers, i d'Anna Maria de Cubells.

Aquest matrimoni és el que havia de vincular els Pedrolo al poble i al castell de l'Aranyó, així com a la ciutat de Cervera. Ho comportaria la recepció d'un considerable patrimoni. Val a dir que aquesta contingència era completament imprevisible al temps del casori, com ja veurem amb més detall. Fins és possible que Antoni de Pedrolo no arribés ni a assabentar-se del sobtat acreixement patrimonial de la seva muller.

Sabem que el matrimoni deixa dos fills: Ciril, nat el 1694, que seria amb el temps el veritable beneficiat de l'herència materna; i Felip, que seria capellà, rector d'Alcoletge.

Potser l'Antoni, de qui tenim poquíssimes dades, ja era mort el 1706, quan la seva muller Jerònia heretaria el patrimoni Folcràs.

Com hem indicat, aquest patrimoni incloïa el castell de l'Aranyó, on encara havia de néixer el 1918 l'escriptor Manuel de Pedrolo.

13. EL CASTELL DE L'ARANYÓ

Els coneixements històrics sobre el castell de l'Aranyó han estat sempre particularment escassos.

caràcter genèric. Els esmena al temps que avança en l'estudi concret de la seva pròpia condició. Aquesta podrà ser deduïda pels títols dels avantpassats. De fet, i sense necessitat de nous privilegis, Francesc de Pedrolo i Desclergue figura per dret propi al braç militar de Catalunya. Participa a un acte d'aquest el 3 de maig de 1678.

De tota manera, el memorial adreçat al rei cap al 1673 fa via lenta però eficaç. L'11 de desembre de 1679, Carles II atorga privilegi de noble a Francesc de Pedrolo i Desclergue i als seus successors. Representa un ascens i certes prerrogatives noves respecte a la condició de cavaller donada al llinatge cent vuit anys abans.

La data de 1685, dins el vivent de Francesc de Pedrolo i Desclergue, resulta deduïble per la menció bibliogràfica ja esmentada. És, cronològicament, la darrera que tenim dels escrits i de la vida d'en Francesc. N'ignorem la data de mort, que sospitem no gaire posterior.

12. ANTONI DE PEDROLO I RATERA

La seva figura se'ns presenta molt esborradissa.

ANTONI, l'únic fill de Francesc de

Van progressar substancialment amb el meritori i sagaç resum ofert per Pere Català a la magna obra *Els castells catalans* (VI, 554-555), que aportava dades i valoracions noves. Així i tot, restaven encara vastíssimes llacunes. L'interès atret per ser el lloc de naixença de Manuel de Pedrolo no havia aclarit les coses. Continuava sense esment el llinatge responsable de la seva transmissió als Pedrolo, i ignorat el procediment d'adquisició. La data més antiga adduïda per a la propietat dels Pedrolo era encara el 1831. Ara sabem que corresponia ja a la quarta generació de propietaris d'aquest llinatge.

El fons documental de la família conté moltíssims papers sobre la matèria. Tenim a més la sort que Manuel de Pedrolo i de Gomar (1785-1858) els va explorar molt seriosament. Això li va permetre de confeir una síntesi força satisfactòria i segurament ben fidedigna, ja que dóna referència molt precisa de quasi tots els actes que ressenya, sense oblidar ni el nom dels notaris que redacten un gran nombre de transaccions.

Sense tant de detall, aquí resumirem la seva història, fins ara desaprovada. Arriba a una data molt remota, del segle XI, que resta encara sense continuïtat fins al segle XIV, quan ja comença la línia d'informació prou seguida. Suplim ara algunes deficiències en la denominació i identificació dels personatges més antics.

Ramon IV, comte de Pallars Jussà, dóna el 1050 la meitat de l'Aranyó a la seva muller Valença de Tost.

La modesta possessió segarrenca, més o menys defensada per una primitiva fortalesa, es manté d'alguna manera, per més de tres segles, dins el patrimoni comtal pallarès. És presumible que Arnau Roger II, pertanyent ja al casal de Mataplana i comte de tot el Pallars, hagués inclòs l'Aranyó en una deixa al seu fill bastard Ramon, molt més conegut com a Bord de Pallars. Aquest personatge ja havia estat vinculat amb encert a l'Aranyó cap als anys 1365-1370, quan el cens del lloc era de 7 focs o famílies.

És evident que el Bord el deixa en herència a la seva filla Beatriu, la qual en comparteix la possessió amb el seu marit Domènec de Montsuar. La presència d'aquest ja havia estat detectada aquí en data poc concreta, que ara sabem que no podia ser posterior a 1380. L'Aranyó tenia llavors només 3 focs, amb ràpida decadència.

La vinculació dels Montsuar és, doncs, per simple via de consort i havia de resultar ben episòdica. Domènec i Beatriu es venen l'Aranyó el 30 de novembre de 1380. El comprador és, per 800 lliures, Guillem Arnau de Pontils. Aquest se'l revèn pocs dies després, l'11 de desembre, a Galceran de Manresa. Devia ser-ne deutor, i per més, ja que la revenda, subscripta igualment per 800 lliures, afegeix sense cap increment béns que ja eren abans del de Pontils: Castanó i una part de Sedó.

El 13 de març de 1393, ara per 900 lliures, Galceran de Manresa ven l'Aranyó a Arnau d'Alta-riba. Aquest en pren possessió, amb l'acostumada cerimònia, el 10 de desembre de 1394. Només hi assisteix un habitant. L'instrument de possessió no parla, com el de compra, de jurisdicció senyorial sobre les persones.

La propietat dels Alta-riba sobre l'Aranyó es mantindrà durant dues centúries. La de l'Arnau ja havia estat assenyalada per al 1428.

Molt més tard, l'11 de maig de 1482, un Guerau d'Alta-riba i la seva muller Elfa fan donació de l'Aranyó al fill Joan, arran de les capitulacions matrimonials d'aquest, a Prats de Rei, amb Caterina de Mas, de Sant Llorenç de Morunys.

D'aquest matrimoni naixerà l'hereu Joan d'Alta-riba i de Mas. El veiem, al seu torn, fent capitulacions matrimonials el 21 de juny de 1519, a Cervera, amb Aldonça de Gilabert. El nou propietari testa el 20 de gener de 1532. Fa hereu universal el seu fill Guerau d'Alta-riba i de Gilabert. La transmissió de l'Aranyó de l'un a l'altre no es fa, tanmateix, aleshores, sinó el 8 de desembre de 1559, quan el pare, encara viu, en fa donació al fill. Indiquem que el fogatge de 1553 censa 8 focs a l'Aranyó, sense donar indicatiu de presència ni senyoria jurisdiccional dels Alta-riba, fet que no n'exclou la propietat en sentit econòmic.

Guerau d'Alta-riba i de Gilabert ven l'Aranyó, el 27 d'agost de 1567, a Francesc d'Assís Agulló, senyor de Bellveí, per 3.761 lliures. Cal remarcar que el venedor es reserva el dret de lluir i de quitar, o sia, el de recomprar la propietat pel mateix preu. L'article sobre l'Aranyó de la *Gran Enciclopèdia Catalana*, signat per Agustí Duran i Sanpere, diu que el castell actual va ser acabat el 1569. Si és així, l'Agulló no es va mostrar gaire prudent en fer aquesta inversió per obres, que hauria perdut si l'Alta-riba el forçava a la recompra a què tenia dret. Devia estar molt segur que la situació econòmica del darrer no li permetria aquella exigència. Tot encertant en la persona, l'Agulló patí un error de càlcul a més llarg termini, com veurem

*quatuor equales partes aureas in campo superior
dextera. Leonem aureum sine cructum, et ma
num lauri ramum tenentem in campo rubeo.*

*inferior similiter dextera tres palos sine bar
ras rubcas in campo argenteo a sumo rosque
deorsum ductas aqua superior annula aurea*

Armes dels Folcràs al privilegi de cavaller a favor de Joan Pau de Folcràs, de 30 de juny de 1623

de seguida.

L'any 1590, Guerau d'Alta-riba i de Gilabert mor, sense deixar descendència directa ni testament, però sí embolics i deutes. L'abintestat acabarà resolent-se a favor de Francesc de Gilabert i Pou, senyor de Tudela. Aquest, conciliador, es passa l'any 1597 signant concòrdies amb parents o entrepresents seus perquè aquests renunciïn a drets i crèdits que tenien, a canvi de diners. L'esforç econòmic l'obliga a vendre's algunes coses. Col·labora molt amb ell Joan Folcràs menor, que li compra unes terres, li fa de fiador en una operació i, en escriptura signada a Cervera el 24 d'abril de 1597, li compra ni més ni menys que l'Aranyó (que continuava essent dels Agulló, encara que Gilabert havia heretat d'Alta-riba el dret a recomprar-lo). El preu d'aquesta transacció és molt barat: 1.350 lliures. Comprenem que això no és sinó un acompte sobre el preu total a completar quan la venda comportarà veritable propietat. Gilabert ha de tractar així la prèvia recompra amb els procuradors dels fills d'Agulló. El conveni definitiu és signat a Barcelona el 14 de febrer de 1601. El 19 de març següent, els forçats venedors donen possessió de l'Aranyó al Gilabert. Aquest, tot just tres dies després, el 22, fa a Cervera l'escriptura de plena venda a Joan Folcràs, constant l'import total de 5.360 lliures i 9 sous. Es completa així la venda

o prevenda de quatre anys abans. I, de seguida, el 31 del mateix març, Joan Folcràs pren solemne possessió de l'Aranyó i de l'anomenada quadra de Canós, una propietat secundària sempre annexa a la principal.

14. ELS FOLCRÀS

El primer d'aquest llinatge que s'instal·la a Cervera és JOAN FOLCRÀS el major, natural de França. És un temps de forta immigració de francesos, que fugen de les guerres de religió al seu país. Ja hem dit que això era font de cabòries per al virrei príncep de Mèlito, de qui era secretari un Gabriel de Pedrolo. La veritat és que aquest Folcràs no sembla haver despertat reticències, si més no perquè portava força diners o en va fer de seguida. Entre 1574 i 1594 li coneixem set compres de cases i terres, sense comptar la d'uns quants censals. Del seu matrimoni amb Magdalena té l'hereu Joan i almenys quatre mascles més, anomenats Andreu, Tomàs, Francesc d'Assís i Joan Pau. El Joan Folcràs major testa a Cervera el 17 de gener de 1595.

JOAN FOLCRÀS el menor es casa amb una aragonesa, Catalina Saldariega, de Saragossa. No en tindrà fills. Amb gran puixança econòmica, la seva política de compres supera encara la del seu pare. Com hem vist, inclou la de l'Aranyó, amb la pre-compra de 1597 i l'adquisició definitiva de 1601.

La propietat dels Folcràs sobre l'Aranyó és, com veurem, prolongada. El conjunt patrimonial del llinatge resulta en aquests moments força important per les abundants adquisicions a què hem alludit. A tenir també en compte que la sola propietat de l'Aranyó ja era bastant més extensa que no ho seria als segles venidors.

Aquest segon Joan enceta tanmateix el reguitzell de morts prematures que veurem rabejar-se en aquesta família. Testa el 16 de març de 1607 i, per no tenir fills, ho fa a favor del germà FRANCESC D'ASSÍS. Mor de seguida.

El nou hereu encarrega un inventari de l'Aranyó per l'abril del mateix any. No pot fer gaire més. Sofreix un accident i mor de les resultes. Tot just si té temps de testar, el 21 de juny del mateix 1607. També

sense descendència, fa hereu el germà JOAN PAU.

Aquest darrer era a Flandes, però torna a prendre possessió del patrimoni. Pledeja amb la cunyada Catalina de Saldariega, però després hi signa una concòrdia hàbil per la qual, anys a venir (1622), ella li deixarà els propis béns.

En Joan Pau revela per un temps empena econòmica i un cert afany d'aparentar. El 1610 permuta la casa cerverina heretada al carrer Major per una altra de pròxima, a l'eixamplament anomenat placeta de Sant Bernat. El 1619 adquireix una nova casa a Cervera, i el 1620, encara una altra, aquesta al costat de la ja ocupada a la placeta. Les unifica per fer-se una mansió important. El 30 de juny de 1623 obté privilegi de cavaller. Les armes són no sols descrites, sinó també dibuixades en color al document de privilegi, avui al fons documental de la família Pedrolo. L'escut és dividit en quarts: 1. Camp de gules, amb mà allargant un ram de lorer i amb lleó rampant d'or. 2. Tres pals de gules sobre camp d'argent. 3. Àguila d'or amb ales desplegades i potes obertes, sobre camp d'atzur. 4. Tres ondes d'atzur sobre camp d'or.

Deu correspondre a aquesta avinentesa la col·locació de l'escut esculpit a la porta adovellada d'entrada al castell de l'Aranyó, que actualment s'hi conserva. Aquesta representació és migpartida i pren només els temes dels quarts tercer i quart dels Folcràs.

El cavaller Joan Pau de Folcràs, casat amb Francesca Llebre, té per fills Joan, Agustí, Isidre, Bernat, Francesc d'Assís i Mariàngela.

El primogènit, Joan, casat amb Magdalena March, mor sense descendència abans que el pare. Per això passa a ser-ne hereu universal el fill segon.

El 26 de febrer de 1637 mor en Joan Pau durant una estada a Barcelona. El seu cos és dut a Cervera.

És succeït aleshores, com ja era previst, pel fill segon AGUSTÍ, que es casa el mateix any amb Estefania Roger de Llúria. El testament de son pare deixa molt lligat el patrimoni, en el sentit d'establir-hi un vincle unitari que no permet més alienacions que les estrictament necessàries per satisfer deixes o dots. El vincle és perpetu, per a l'hereu immediat i per als venidors. Aquesta disposició serà repetidament conculcada pels descendents, com ja tindrem ocasió de veure. La remarcuem, però, ja que veurem igualment com serà invocada per un altre.

Agustí de Folcràs compra el 1653 dues cases a Cervera, una de les quals, encara, a la placeta de Sant Bernat, al costat del casal que li és domicili. És paer en cap de Cervera.

Vidu de la primera muller, de la qual no li resta descendència, signa capítols matrimonials el 14 de febrer de 1654 amb Anna Maria de Cubells i de Vega. Del segon enllaç tindrà en tercer lloc l'únic mascle, Francesc, mort infant, i quatre filles: Maria, que es casaria amb el cavaller Bru de Cardona, de Tamarit de Llitera, en virtut de capítols signats a Cervera el 27 de maig de 1682, si bé el matrimoni serà diferit fins al 1688; Jerònia, nada a Cervera el 27 de gener de 1658, la qual es casaria amb Antoni de Pedrolo i Ratera el 29 de juliol de 1693; Clemència, que es faria monja del convent de Sant Joan de Jerusalem de Barcelona; i Engràcia, nada el 29 de maig de 1670, que contrauria matrimoni el 1692 amb el lleidatà Dídac Pallarès.

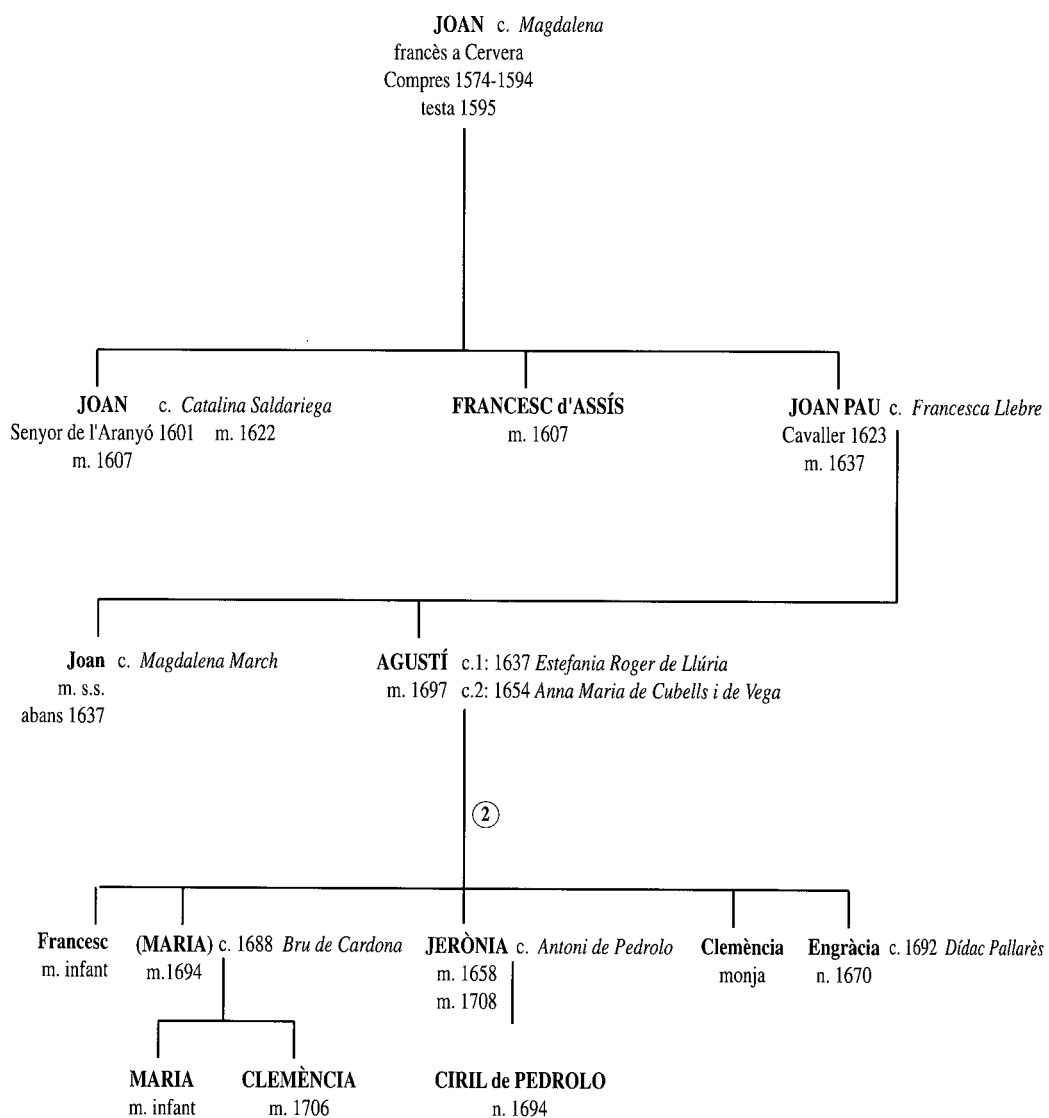
El 5 de maig de 1695, Agustí de Folcràs fa testament a Cervera, on mor a la primeria de 1697. Més aviat sembla que hi podia haver un testament anterior pel qual feia pubilla o hereva universal la filla gran MARIA. Aquesta havia estat almenys la seva intenció, si jutgem pel testament de 1695 aplicador a la seva mort el 1697. El cas és que la pubilla Maria ja havia mort a Cervera l'any 1694, abans del darrer testament patern, deixant dues nenes de molt poca edat, anomenades MARIA i Clemència. La primera, per voluntat de l'avi, passa a ser l'hereva efectiva, a través de la mare ja difunta, del substanciós patrimoni Folcràs. Per la resta encara llarga de minoritat que li era previsible, aquest havia de ser administrat pel seu pare, Bru de Cardona, gendre del testador.

Sense més opció que els dots, restaven les altres filles de l'Agustí, Jerònia, Clemència i Engràcia, la primera i la tercera casades amb qui hem dit i la segona monja, com també sabem.

15. EL PAS INESPERAT I DIFÍCIL DEL PATRIMONI FOLCRÀS A LA FAMÍLIA PEDROLO

Repetim que l'heretatge Folcràs era important: un bon casal i altres cases i terres a Cervera, més terres encara en altres llocs, com Anglesola, i una rodalia llavors força àmplia entorn de l'Aranyó, comprenent la quadra de Canós.

ELS FOLCRÀS
en majúscules els hereus del
patrimoni de Cervera-l'Aranyó

A la mort d'Agustí de Folcràs, el 1697, el seu gendre Bru de Cardona s'instal·la preferentment, amb les dues filletes, al casal de Cervera. Des d'aquí, amb zel de bon pare, comença a administrar el patrimoni filial. En fa inventari el 12 de març del mateix 1697. S'ocupa també del que tenia ell a Tamarit de Llitera. Ben establert i manegant un bon munt de diners i d'interessos, Bru de Cardona esdevé personatge de cert pes a Cervera. Les cunyades casades viuen a Montblanc i a Lleida.

La documentació dels Pedrolo conté molt poques dades sobre els fets que seguiran. Són extremadament lacòniques. Cobren sentit, però, aplicant-les al rerefons polític i bèl·lic de l'època, tot prestant atenció detallada a la cronologia i tenint en compte el que traiem d'altres fonts respecte a alguns dels personatges implicats. Tot plegat lliga molt bé.

De les nenes de Cardona i de Folcràs, la Maria traspassa molt aviat. Tot el patrimoni de l'avi resta per a la CLEMÈNCIA, sempre sota l'administració paterna.

Comencen les mutacions polítiques.

Recordem que Carles II és succeït per Felip V de Borbó, nét de Lluís XIV i fermament sostingut per França. El nou monarca entra a Espanya pel gener de 1701. Pel juny següent, el Milanesat espanyol ja és atacat per l'Imperi Austríac, que refusa l'entronització del Borbó i vol per rei d'Espanya Carles d'Àustria. Anglaterra, Holanda i Portugal li faran costat. S'encén la Guerra de Successió, oficialitzada el 15 de maig de 1702. Catalunya ja conspira contra Felip V el 1704. El 20 de juny de 1705, catalans absents pacten amb Anglaterra l'entrada de Catalunya al bàndol austròfil, si els aliats ajuden a treure's del damunt les guarnicions espanyoles. Pel juliol ja s'alça en armes la Plana de Vic. El 24 d'agost desembarca una expedició aliada al costat de Barcelona i, amb gran ajut del país, fa capitular la guarnició espanyola el 9 d'octubre de 1705. Mentrestant, tot Catalunya havia prestat ja obediència a Carles d'Àustria i entrava de ple a la Guerra de Successió com a austriacista.

Davant aquests fets, si més no els últims i més ineludibles, els marits de les Folcràs adopten, cadascun d'ells, una de les tres actituds possibles. Semblen triats per a exemplificar la Catalunya de l'època, però com a exponents de les posicions diverses.

L'actitud diguem-ne reclosa i reservada, més que no pas neutral, és la dels Pedrolo a Montblanc. Aquesta vila abraça la causa austríaca amb facilitat el 1705. La mantindrà fins a la inexorable ocupació general borbònica de 1713. En realitat, no sabem si el 1705 Antoni de Pedrolo i Ratera, marit de Jerònia de Folcràs, era encara viu. No en tenim rastre. Potser cal traslladar l'actitud política esmentada a la muller, que no es fica en res i que prou feina té a criar dos fills infants. El gran, Ciril, havia estat batejat a Montblanc el 13 de juny de 1694. Té només, doncs, onze anys arran de la proclamació de Carles d'Àustria. I el petit, Felip, aniria per capellà. Per tant, una situació familiar en què la inhibició queia pel seu propi pes, sense que calgués sinó un acatament convencional i passiu de la nova política catalana.

El lleidatà Dídac Pallarès, el marit d'Engràcia Folcràs, la més jove de les germanes, ja hi era casat de feia tretze anys i en tenia almenys tres fills mascles. Aquest va manifestar-se austriacista ardent, i no pas de boca enfora. Faria tota la guerra amb les armes a la mà i hi protagonitzaria una de les seves anècdotes més patètiques. Tornarem a parlar-ne.

Quant a Bru de Cardona, vidu de Maria de Folcràs i administrador de la filla Clemència, de tendra edat i rica hereva, és borbònic furibund i també conseqüent amb les seves idees. L'hem de seguir ara per fer avançar la nostra història.

A Cervera hi havia un nucli borbònic important, encapçalat pel paer en cap Ramon de Navés, els altres tres paers i potser quasi dues dotzenes d'aristòcrates i burgesos. En acostar-se el 1705 les partides austriacistes que demanaven la submissió al nou rei, el grup borbònic cau en la temptació d'oposar-s'hi amb la Coronela local, que té facultats per a mobilitzar, amb el bon recer de les muralles de la vila. Després d'un tiroteig, s'obren tanmateix les portes i és proclamat Carles d'Àustria, el 10 de setembre de 1705. Passat el moment crític, i sense gaire soroll, els borbònics fan l'orni i Cervera envia al camp de Barcelona —encara retinguda per la gran guarnició espanyola— una companyia de 100 homes i 60 cavalleries per als combois.

En aquests fets no trobem Bru de Cardona. Tement que l'austriacisme era irreversible a Catalunya, podia haver-se'n anat abans, per retirar-se a la vila natal de Tamarit de Llitera, ja passada la ratlla d'Aragó. Val a dir que allí arriben també els catalans, per l'octubre, abans que tot Aragó prengui la causa austríaca.

Bru de Cardona, acompanyat de la filla, entra aparentment a Catalunya amb el gran exèrcit que dirigeix Felip V en el primer intent de reprendre Barcelona, pel març de 1706. Davant aquella allau, d'uns 25.000 homes, el governador de Lleida, Enric de Darmstadt, es limita de moment a tancar-s'hi. Té per ajudant Dídac Pallarès, mentre el cunyat d'aquest, Bru de Cardona, va amb els borbònics, que passen de llarg, amb pressa de ser a Barcelona i, emparant-se'n, capgirar la situació de Catalunya.

Amb Felip V ja a Tàrraga, i un cop evacuada Cervera per una companyia d'alemanys que la guarnia, els borbònics certerins perden una mica el senderi. Creuen que la dominació austròfila és acabada per sempre. Jeroni de Moxó, un borbònic local dels més ardents, s'avança a Tàrraga per posar-se als peus del monarca. Els seus adeptes, més cautelosos, tanquen encara les portes de la vila, expectants. Llavors, en la nit del 26 de març, compareix a la muralla Bru de Cardona, venint del camp reial i exigint d'entrar. Li diuen encara que, com que no bufa tramuntana, pot passar la nit a la fresca sense refredar-se. En Bru no és, tanmateix, un qualsevol, i algú li permet d'entrar. Munta un aldarull filipista amb una vintena d'arregats, que li fan seguici clamorós fins a casa seva, o sia, la dels Folcràs. Ell i en Moxó semblen els artífexs de la sorollosa i expressiva adhesió de Cervera a Felip V, el 27 de març, tan transcendent per a la història de la vila i per a la general de Catalunya. El rei francès té gran rebuda, i els borbònics certerins mobilitzen la Coronela local al seu favor, tot comproment-s'hi fins al coll. És clar que cap d'ells no creia que, tres dies després, Felip V continuaria la marxa cap a Barcelona sense voler distreure'n ni un soldat, i deixant a la Coronela certerina el galdós paper de compondre-se-les tota sola en un país hostil, començant per la més immediata rogalia. Bru de Cardona, amb la nena, té el bon seny de seguir el monarca.

Tan bon punt s'allunya l'exèrcit de Felip V, adelerat cap a Barcelona i sense deixar efectius enrere, Enric de Darmstadt es presenta amb algunes tropes per reocupar Cervera, reforçat a l'acte per molta gent dels pobles veïns que recrimina a la vila el borbonisme no sols anòmal, sinó també estrident. Com que la resistència hauria estat inútil, Cervera obre portes a Darmstadt el 5 d'abril de 1706. Hi haurà processos polítics, resolts amb prou moderació, però també saqueigs, incendis i desordres arran de l'entrada. En resulta mig cremat i malmès el casal Folcràs de Bru de Cardona, per aversió a ell. De segur que hagué de veure-ho el seu cunyat Dídac Pallarès, com a ajudant de Darmstadt. Era la casa natal del seu sogre i de la seva dona, on ell devia haver vingut a festejar-la.

Cuita-corrents, al front de 800 homes, Darmstadt i l'ajudant Pallarès encara tenen temps de reforçar Barcelona, molt fluixa de guarnició. I ho fan malgrat el bloqueig que Felip V hi havia iniciat el 2 d'abril i que ells esquiven quan encara no és ben complet. Ara sí que els dos cunyats són davant per davant, l'un entre els defensors i l'altre entre els atacants. Els darrers fracassaran amb grans pèrdues i es retiraran el 7 de maig. Han de fer-ho cap al nord, delerosos d'emparar-se en el front que els francesos aliats han avançat al Gironès.

Per a Bru de Cardona, aquesta retirada ha de ser ben tràgica. Encara porta la filla Clemència amb ell. La noieta se li devia posar malalta. Per això, si bé l'exèrcit en retirada ja arriba al Rosselló a la darrera de maig, Clemència i suposem que son pare resten a Roses, plaça forta ben guarnida de sempre pels espanyols i protegida ara pels francesos de l'Empordà. Precaució inútil: la ben jove Clemència de Cardona i de Folcràs mor a Roses el 18 de juny de 1706.

Mentrestant, i per l'actitud política ben coneguda de Bru de Cardona, els seus béns han estat segrestats o confiscats. Per ser-ne ell el cap visible, el patrimoni Folcràs que administrava resta inclòs en la mesura. La Reial Audiència de Barcelona tramet un notari a la Segarra per fer-ne un inventari el 26 de juny de 1706. Ningú no devia saber que la malaurada Clemència havia mort vuit dies abans, en territori enemic, i que el paper del de Cardona acabava de restar sense base jurídica sobre l'heretatge dels Folcràs, un cop desapareguda la segona filla.

Segurament que la notícia trigaria també a arribar a oïdes dels Pedrolo, a Montblanc. D'altra banda, triguessin poc o molt a saber-la, el seu nou i just títol de propietat havia d'esperar, si més no, la fi de la guerra, per tal de ser oficialment reconegut i aixecar una confiscació efectiva, encara que no els era pas adreçada. El patrimoni Folcràs era, a més, en zona d'alt risc bèl·lic, quan no situada en camp enemic. Mentre Montblanc es mantenia sempre en terreny austriacista, el 1707 el front restava clavat a la Segarra. Cervera arriba a caure a mans dels borbònics, però els austriacistes la recuperen el 1708. El 1709 han de tornar a

evacuar-la, per reocupar-la quasi de seguida. El 1711 són els borbònics els qui s'instal·len novament a Cervera, ara per més temps, però han d'evacuar-la encara a final de juliol de 1712, seguits per 675 cerverins compromesos que viuran a Lleida, ja ocupada, fins que el primer de juliol de 1713 s'esdevé a Cervera l'ocupació borbònica definitiva.

En tot aquest temps, doncs, els Pedrolo no podien fer res per haver el patrimoni Folcràs. No sembla que ho intentin. És fàcil que triguessin fins a assabentar-se dels nous drets. Per acabar d'embolicar la troca, Jerònia de Folcràs, la veritable nova hereva, mor a Montblanc el 30 de gener de 1708. Els seus drets hereditaris passen així al fill gran Ciril de Pedrolo i de Folcràs, llavors de catorze anys. Encara no havia fet els disset, el 4 de febrer de 1711, quan aquest xicot es casa a Montblanc amb Maria Antònia de Castellví i de Ferran. La núvia és d'una destacada família montblanquina, a la qual pertany el convençut austriacista Francesc de Castellví i Obando, futur gran historiador del període. L'oncle Dídac Pallarès és mentrestant capità al regiment de la Diputació, que depèn com a unitat pròpia de la Generalitat de Catalunya.

En Ciril té a Montblanc la seva primera filla, Josefa, el 26 de novembre de 1712. Fins al juliol de l'any següent no serà ocupada aquesta vila pels borbònics. És el temps en què l'oncle Dídac Pallarès serà assetjat a Barcelona amb el seu regiment, després de mostrar-se partidari de la resistència a ultrança com a membre del braç militar, durant la Junta de Braços. No sembla que el nebot Ciril de Pedrolo assistís a aquesta. Devia restar, passivament, al Montblanc ocupat.

Indiquem de passada, per acabar la referència escaient a l'oncle Dídac Pallarès, que aquest es mostra un dels millors capitans del regiment de la Diputació durant la defensa de Barcelona, i que a la mateixa unitat combaten amb ell tres dels seus fills, forçosament ben joves, un dels quals ascendit a tinent. A la terrible batalla del baluard de Santa Clara, el 14 d'agost de 1714, els quatre Pallarès són cremats de peus i cames quan esclata una reserva de pólvora i s'encèn l'escampada per terra, en un accident no gaire rar en les guerres del temps per la molta que en feia vessar en poc espai, als combats estàtics, el sistema de càrrega dels fusells. Aquest accident va ser de gran abast i afectà els dos bàndols. Consta que Dídac Pallarès, tot i anar cremat ell mateix, va treure successivament del baluard, a pes de braços, els tres fills igualment nafrats. Eren reincorporats a la defensa durant la batalla de l'històric 11 de setembre. En aquesta jornada morí, resistint a la gran barricada del Pla de Palau, el fill tinent, Josep Pallarès i de Folcràs. Dídac, el pare, va sobreviure. Obtingué un passaport d'emigració i s'exilià. Un destí tant o més dur que el de Bru de Cardona, del qual no tenim per ara dades posteriors a la del 1706 a Roses. És clar que, morta la filla, no podia en cap cas oposar-se al pas als Pedrolo del patrimoni Folcràs que ell havia administrat.

16. CIRIL DE PEDROLO I DE FOLCRÀS, SENYOR DE L'ARANYÓ

Ja hem hagut de parlar d'aquest Ciril de Pedrolo i de Folcràs, nat el 1694, casat el 1711, i amb una filla nada encara a Montblanc el 1712.

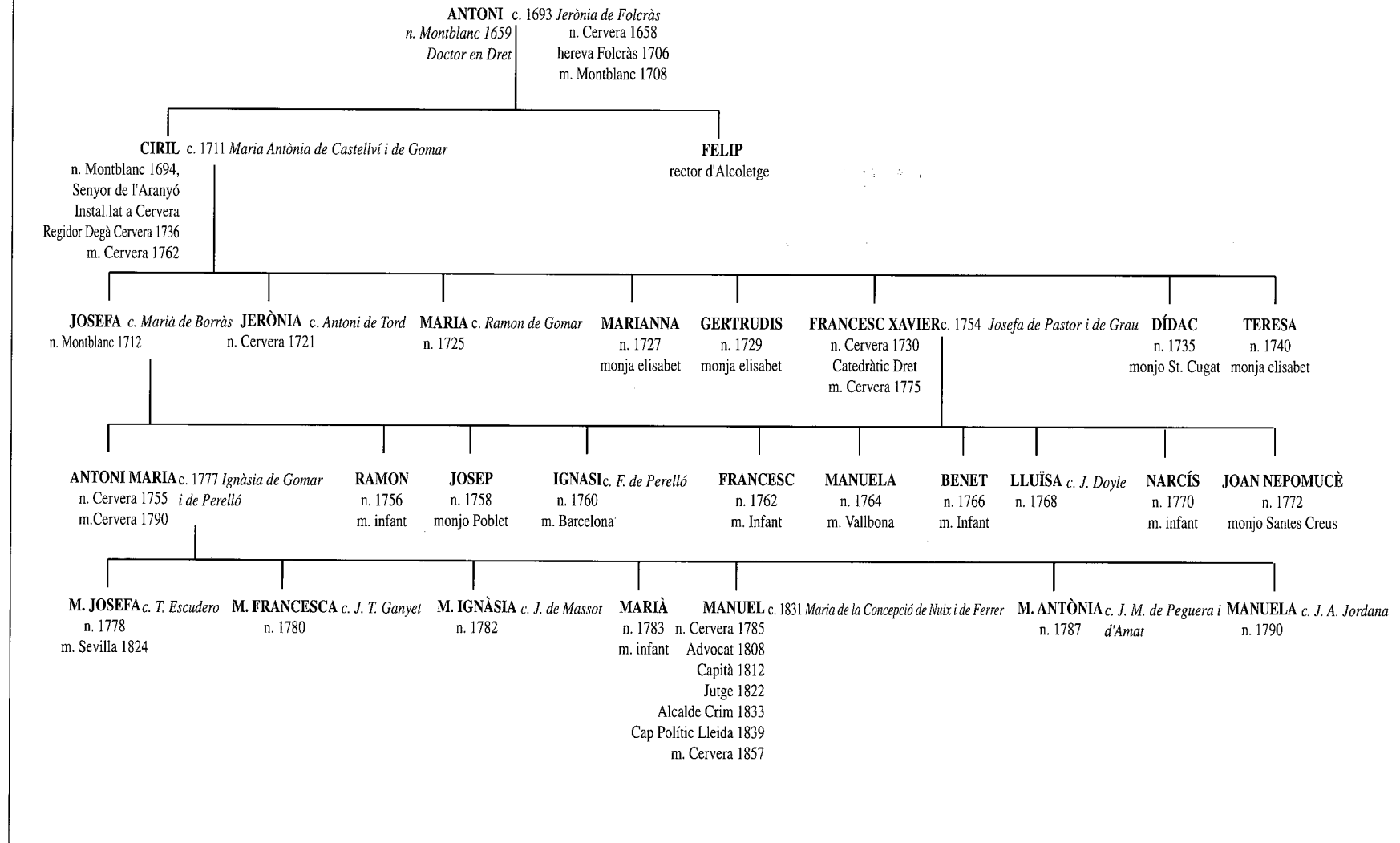
Apuntem que a l'època el seu nom de fonts, exòtic a la família, sol prendre la forma «Cirino». De fet, no la veiem esmenada sinó en referències dels seus successors.

En Ciril, si més no acabada la guerra el 1714, devia fer gestions per tal d'entrar en possessió del patrimoni Folcràs, que li pertocava per ser-ne hereva la ja difunta mare, en haver desaparegut la dissortada cosina Clemència. A part dels requisits jurídics a cobrir per demostrar la licitud de la seva successió, devia trobar-se amb força dificultats d'ordre pràctic, després de tants anys de desgavell i de destruccions. De tota manera, com ja hem indicat, el nou patrimoni valia la pena. Més encara que l'Aranyó, on la propietat d'aleshores era bastant extensa, pesaven altres terres esparses i totes les cases de Cervera, al terme de la qual hi havia també partides de conreu.

Els primers actes de dominicatura certa que coneixem de Ciril de Pedrolo sobre l'heretatge Folcràs daten de 1718. Són algunes alienacions de terres, fent ja cas omís del vincle unitari establert pel seu avi matern. Sembla que ningú no hi posa objeccions. L'home necessita més capital líquid per endegar el conjunt de propietats i restaurar el casal de Cervera, després de les destruccions i els desordres de la guerra passada. Devia instal·lar-s'hi ja definitivament, tot abandonant per sempre Montblanc i venent-se el que hi tenia.

En Ciril es troba instaurat, i de manera irreversible, l'ambient especialment borbònic de Cervera, recompensat amb favors com el títol de ciutat i la concessió d'una universitat en monopoli a Catalunya. Ell

ELS PEDROLO II

s'hi adapta i s'hi fa un lloc, com a aristòcrata nouvingut però benestant, sense passat polític. En aquest sentit, el que tindrà Ciril serà un futur, dins l'àmbit municipal, però això només serà quan restarà superat el quadre de dura postguerra repressiva acabat el 1725.

La mort de Jaume Castelltort, un borbònic de la vella guàrdia cerverina i regidor de la ciutat, deixa la seva vacant a l'Ajuntament. Per cobrir-la, el rei nomena regidor Ciril de Pedrolo, en document lliurat al Pardo el 8 de febrer de 1736. Tindria ja sempre aquest càrrec, de caràcter sovint vitalici en el nou règim. Ara hi suraven homes d'una nova generació, com ell mateix.

Al fons documental de la família Pedrolo, l'única versió conservada del privilegi de noble concedit el 1679 al seu avi Francesc de Pedrolo i Desclegue és una còpia legalitzada de 2 de maig de 1736. En Ciril l'encomana, sens dubte, per no trobar-ne cap altra, amb la intenció de demostrar el seu rang nobiliari ja antic, la qual cosa havia d'assegurar-li la dignitat de regidor degà de Cervera. La hi reconeixen.

En Ciril sembla haver estat bastant interessat per lluir la noblesa no sols del propi cognom, sinó també, en part, la dels llinatges que s'hi havien anat vinculant. El fons familiar conserva un dibuix del seu escut compost, fet en època indeterminada.

Malgrat la bona posició aparent, en Ciril fa encara noves alienacions sobre el patrimoni Folcràs, ignorant sempre el vincle unitari que el lligava. Tampoc no té gaires manies a oblidar vells deutes Folcràs sobre els dots de les seves ties, si bé aquests afers rebroten i li causen maldecaps. Així, el veiem atenent el 1729 una deixa feta per la tia monja Clemència, ja difunta, a la comunitat d'Alguaire, i esmenant tan tard com el 1752 deutes dotals de la tia Engràcia, muller i mare dels sacrificats austriacistes Pallarès, deutes vinculats a unes propietats concretes que en Ciril ja s'havia venut.

Sobre el deganat de la regidoria de Cervera tindrà una frondosa controvèrsia amb Marià de Moxó, regidor des del 1755 i fet posteriorment baró de Juras Reales. Fundat en la creença que el títol de baró supera el de noble que té Pedrolo, Moxó vol ser ell el regidor degà. El veguer de Cervera li dóna de moment la raó. En Ciril apel·la, amb gran interès. Acaba per obtenir una decisió favorable el 6 de febrer de 1762, la qual aclareix que no cal establir superioritat de rang entre baró i noble.

En Ciril no té temps d'assaborir aquest triomf. Mor ben aviat, el 28 de març següent, dos dies després de fer testament.

Del seu esmentat matrimoni amb Maria Antònia de Castellví i de Ferran té copiosa descendència. Ja havíem vist néixer la gran, Josefa, el 26 de novembre de 1712, encara a Montblanc i durant la guerra. Aquesta es casarà amb Marià de Borràs, de Barcelona, el 1741. La resta de la prole coneguda, per cert després d'una llarga interrupció de nou anys, neix tota a Cervera, un cop fet el trasllat de domicili. Hi veu ja la llum Jerònia, el 24 d'agost de 1721; aquesta noia casarà amb Antoni de Tord, de Berga, el 1750. Segueix Maria, el 5 de febrer de 1725, la qual tindrà per marit Ramon de Gomar, de Cervera, i morirà sense descendència el 1763. La ratxa de noies continua amb Marianna (4-12-1727) i Gertrudis (8-2-1729); totes dues seran monges, al convent de Santa Isabel de Barcelona, el de les «elisabets», que hi subsisteix encara donant nom a un carrer. Fins al 30 de novembre de 1730, dinou anys després del matrimoni tan juvenil dels pares, no neix l'hereu, Francesc Xavier, a qui dedicarem l'apartat següent. Encara hi haurà dos naixements més tardans: el de Dídac (2-12-1735), que serà monjo de Sant Cugat del Vallès, on esdevindrà reboster major el 12 de març de 1788 i on morirà el 17 de gener de 1796; i el de Maria Teresa (30-6-1740), que serà monja de les elisabets com dues de les seves germanes.

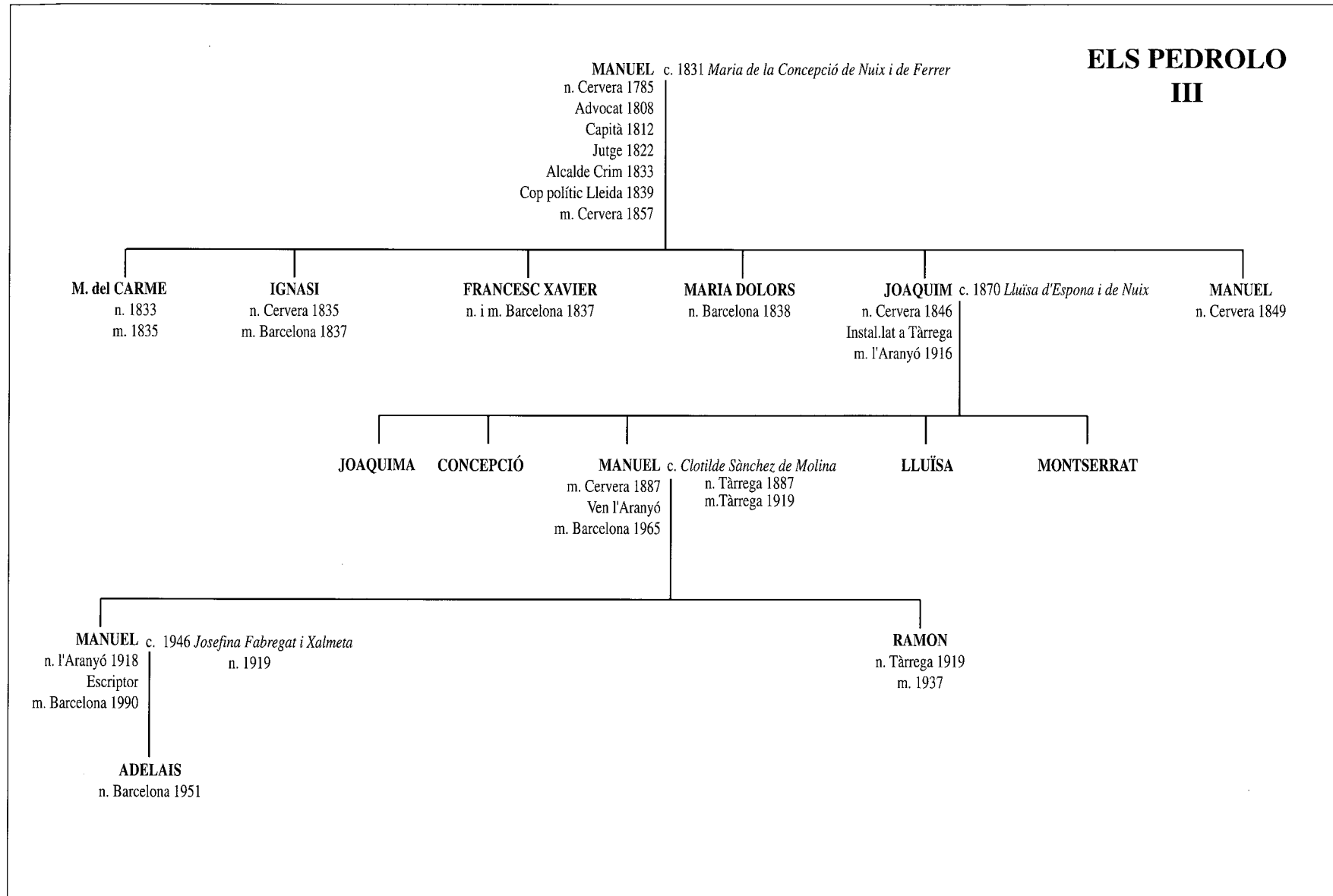
17. FRANCESC XAVIER DE PEDROLO I DE CASTELLVÍ

Ja hem dit que neix a Cervera el 30 de novembre de 1730. Estudia Dret a la universitat cerverina. Restableix així la tradició jurídica de la família. Val a dir que té els estudis universitaris a quatre passes de casa seva.

El 4 de gener de 1754 es casa a Cervera amb Josefa de Pastor i de Grau, filla d'Antoni de Pastor i de Salvat, catedràtic de Lleis a la universitat, i de Maria de Grau. Els Pastor, com els Pedrolo, són nobles, en virtut d'un privilegi concedit a l'avantpassat Joan Baptista de Pastor el 7 de setembre de 1683.

El 1762, any de la mort del seu pare, Francesc Xavier fa dues vendes de terres. Poc després, el 1763, aliena les propietats d'Anglesola. L'antic patrimoni Folcràs continua minvant.

ELS PEDROLO III

Tanmateix, Francesc Xavier no es limita a fer de rendista. També, com el seu sogre, és catedràtic de Lleis a la universitat de Cervera.

És clar que ell, com el seu pare, haurà de tirar endavant una prole nombrosa, delmada per la mortalitat infantil de l'època. Els seus fills són: Antoni Maria, l'hereu, nat el 28 de gener de 1755, que serà tractat en l'apartat pròxim; Ramon (10-5-1756), mort infant; Josep (30-10-1758), que serà monjo de Poblet i morirà a València; Ignasi (9-8-1760), que es casarà amb Francesca de Perelló i morirà a Barcelona; Francesc (18-8-1762), que traspassa aviat; Manuela (9-8-1764), la primera noia –la ratxa de sexes iguals va a l'inrevés que en la generació anterior–, que serà monja de Vallbona; Benet (11-7-1766), mort infant; Maria Lluïsa (9-7-1769), que es casarà amb el brigadier Jaime Doyle, governador de Cervera, probablement d'origen irlandès com força militars espanyols, i a qui seguirà en nous destins fins a morir a Barcelona; Narcís (28-4-1770), mort aviat; i Joan Nepomucè (9-1-1772), que serà monjo de Santes Creus.

Es conserva una curiosa lletra de 4 d'abril de 1772, escrita a Francesc Xavier de Pedrolo pel seu nebot Benet Llorenç de Borràs, de Barcelona, fill de Josefa de Pedrolo, la germana gran del destinatari. Se'n dedueix que Francesc Xavier de Pedrolo li ha escrit prèviament a propòsit d'un censal que concernia la mare d'en Borràs, i aquest, després de dir sobre això el que fa al cas, dóna alguna notícia de l'actualitat a la capital i parla de les tres ties elisabets, a les quals diu que no ha pogut veure perquè és quaresma i no les deixen sortir de clausura en aquest temps. La carta revela que en Francesc Xavier li ha fet saber abans que no està bé de salut. El nebot li desitja que es posi bo i que no es cansi en les tasques universitàries. El major interès familiar d'aquesta lletra de Benet Llorenç de Borràs i de Pedrolo és, en tot cas, un altre. El xicot diu haver-se assabentat d'un dret heràldic que desitja utilitzar. L'exposa detalladament a l'oncle perquè aquest pot ser-ne igualment usuari. Dóna idea de l'interès que podien despertar aquestes coses fins quan venien molt de trasantó.

El cas és que un Juan de Riglos governador de Tortosa va rebre del rei Joan II, el 28 de novembre de 1479, un privilegi pel qual podia posar-se a l'escut les armes reials d'Aragó, Sicília i Navarra. El dret era transmissible a tots els seus descendents, homes o dones, tant per via masculina com femenina. Després de no poques giragonses, els descendents del Riglos, havent passat ja per altres cognoms, s'havien vinculat en un matrimoni als Castellví de Montblanc. I heus aquí que una Castellví era mare de Francesc Xavier de Pedrolo i àvia materna de Benet Llorenç de Borràs.

La veritat és que el jove Borràs hi tocava, tant en el privilegi d'en Riglos com en l'esquema genealògic que muntava per al seu oncle. No sabia que plantejava un afer que duria de cap els futurs Pedrolo i que rebrotaria copiosament en els escrits familiars. Sense detallar-ho més, haurem de fer-hi alguna al·lusió més endavant.

Qui no sembla que en fes gaire cas, encara, va ser Francesc Xavier de Pedrolo, potser perquè ja li mancaven humor i temps. La seva salut empitjora. Fa testament el 23 d'octubre de 1774. Mor el 31 de maig de 1775. Tenia només quaranta-cinc anys i havia continuat exercint com va poder la seva càtedra.

18. ANTONI MARIA DE PEDROLO I DE PASTOR

L'hereu del Francesc Xavier, ANTONI MARIA DE PEDROLO I DE PASTOR, nat com hem dit el 28 de gener de 1755, té, doncs, vint anys en desaparèixer el seu pare. És encara solter. Dels seus germans i germanes, quatre són aleshores per sota dels quinze anys i el petit només en compta tres. Les obligacions d'aquesta situació no poden ser gaire ben ateses amb unes rendes ja força empobrides. Per aquest temps, l'antic patrimoni Folcràs havia perdut la passada ufana. Es reduïa a l'Aranyó i la quadra de Canós, encara amb certa extensió, una possessió adjacent i la casa principal de Cervera, residència habitual de la família.

En virtut de capítols matrimonials signats el 5 de gener de 1777, Antoni Maria casa, l'11 de juny següent, a Cervera, amb Ignàsia de Gomar i de Perelló. Ella era nada a la mateixa ciutat el 19 de setembre de 1762. Per tant, no havia fet encara els quinze anys. El pare de la núvia, Josep de Gomar i de Navés, era fill segon d'una família noble, catedràtic de Prima de Lleis a la universitat i autor d'estudis que li havien donat gran prestigi intel·lectual.

L'Antoni Maria, remenant els papers de la família, deu trobar la carta al seu pare de Benet Llorenç de Borràs esmentada a l'apartat precedent. A ell sí que li fa il·lusió la perspectiva de posar-se a l'escut tres

armes reials. Se'n fa cabal i, pensant amb fonament que cal confirmar el seu possible dret en la font d'origen que té més a l'abast, escriu sobre el cas al seu parent Ignasi de Castellví, per ser del llinatge que li transmetria el remot i zigzaguejant privilegi rebut per Juan de Riglos el 1479. La carta es perd, o el destinatari fa l'orni, però ell insisteix amb una altra lletra que repeteix la petició. Ara en Castellví contesta, des de Montblanc, el 22 de juliol de 1784. La carta té la curiositat que, si bé és pràcticament tota en espanyol, passa com insensiblement al català en un breu passatge.

Ignasi de Castellví confirma el dret al privilegi d'en Riglos i l'esquema de descendència. Coincideix substancialment amb l'exposat per Benet Llorenç de Borràs, anys enrere, a Francesc Xavier de Pedrolo. Diu que els Castellví usen de fa molt temps aquest dret heràldic.

No sabem ben bé si corresponen a l'època d'Antoni Maria de Pedrolo i a la seva dèria heràldica unes pintures sobre tela representant les armes de diverses famílies emparentades amb els Pedrolo, així com una pintura sobre paper de les armes del seu avi Ciril, posant-hi al damunt les armes reials d'Aragó, Sicília i Navarra.

Del matrimoni d'Antoni Maria amb Ignàsia de Gomar neixen els fills següents: Maria Josefa (23-10-1778), que es casaria el 1804 amb Teófilo Escudero, oïdor de l'Audiència de Sevilla, i moriria en aquesta ciutat el 18 de juliol de 1824; Maria Francesca (24-5-1780), futura muller de Judes Tadeu Ganyet, de Cervera; Maria Ignàsia (29-1-1782), que casaria amb Jacint de Massot, de Cervera; Marià (15-5-1783), mort aviat; Manuel (2-1-1785), l'hereu, de qui tractarem a l'apartat següent; Maria Antònia (31-10-1787), que el 1812 es casaria amb Josep Maria de Peguera i d'Amat, primogènit del baró de Rocafort, de Barcelona; i Manuela (2-4-1790), que es maridaria el 1829, ja madura, amb Josep Antoni Jordana i Oller, vidu, de Sort.

Antoni Maria de Pedrolo fa encara algunes petites vendes retallant el ja magre patrimoni.

Mor a trenta-cinc anys, el 18 de febrer de 1790, a Cervera, tres dies després d'haver fet testament.

19. MANUEL DE PEDROLO I DE GOMAR

Sembla un dels tipus més consistents del llinatge.

Nat a Cervera en començar el 1785, ocupa el quart lloc en la prole viva d'Antoni Maria de Pedrolo i de Pastor i de Maria Ignàsia de Gomar i de Perelló. Així i tot, n'era l'hereu universal, com a únic mascle.

La mort del pare el 1790 deixa la família en situació difícil. En Manuel té només cinc anys; la germana gran, Josefa, onze; i la petita, Manuela, neix un mes i mig després de la mort del progenitor. Sis criatures i una vídua, sense cap sou i amb un patrimoni ja molt decaigut i amb massa deutes i obligacions. La meitat del seu usdefruit correspon encara a l'àvia Francesca de Pastor. La jove vídua Ignàsia de Gomar té només l'usdefruit de l'altra meitat dels béns maritals. Mort son pare, n'heretarà una casa i algunes terres al terme de Cervera. Tot li cal. Evidència no sols un gran zel maternal, sinó també bons dots de necessari estalvi. Anys a venir, el fill Manuel ho evocarà amb encesa gratitud.

En tindrà motius, perquè la precària economia familiar deixa lloc preferent als estudis d'en Manuel, considerats molt necessaris. Ell mateix en farà relació detallada. Té sort de viure a Cervera, l'única ciutat universitària de la Catalunya de l'època. Es gradua de primer en Filosofia. Després és batxiller, llicenciat i, finalment, pel novembre de 1805, també doctor en Lleis. Batxiller en Cànon per l'abril de 1806, és al capdavant rebut advocat pel novembre de 1808.

Mal moment per a guanyar-se la vida. L'esclat de l'anomenada Guerra de la Independència desvia el Manuel de l'exercici professional que projectava. Pren les armes contra l'ocupació napoleònica, tot iniciant un llarg servei del qual sabem poc més que la durada. El 17 de setembre de 1812 és nomenat capità de Tiradors. Amb el nou grau, continua servint. El 1814, finides les hostilitats, pot tornar a casa amb llicència, si bé no li concedeixen encara el retir com a capità.

La conjuntura és ben desagradable. Pel febrer de 1814, tot just apaivagat el desori bèl·lic, els habitants de l'Aranyó posen plet als Pedrolo per eximir-se de les obligacions que hi tenen contretes d'abans. Una sentència d'octubre del mateix any falla tanmateix a favor dels Pedrolo. En Manuel incideix en aquesta situació ingrata amb una gran empenta i fins amb perceptible il·lusió.

D'una banda, obté la plaça d'assessor jurídic del corregidor de Cervera, tot assegurant-se una primera activitat professional remunerada. De l'altra, per voluntat de sa mare, es fa càrrec des del primer de

gener de 1815, quan compleix els trenta anys, de l'administració dels béns familiars, paterns i materns. En Manuel enceta un gran llibre, que relliga amb un vell pergami. El titula *Libro de Gobierno e intervenció de los Patrimonios de la Casa de Pedrolo*. Serà en part llibre de comptes i en part resum de la història i dels drets sobre les diferents propietats, amb constància de diferents litigis i, encara, amb una síntesi històrica de cada predi i de les generacions de Folcràs i de Pedrolo que n'han gaudit amb desigual fortuna.

En Manuel es passa mitja vida pledejant pels seus béns. Aquests litigis personals són de tres menes. Caràcter merament defensiu tenen els que li posen els de l'Aranyó, encetats com hem vist el 1814. Amb despeses i grans neguits, hi reeixirà. N'hi ha algun que posa ell contra arrendataris negligents, per manca de conreu de les terres encomanades. Aconsegueix de treure'ls, a fi de bé. Molt diferent és un tercer tipus de litigi, plantejat per ell, amb durades interminables, costos importants i fracassos repetits. D'aquests, al cap de molts anys de desenganys, se'n penedirà fins al punt d'escriure que hauria estat molt millor de no plantejar-los i d'esmerçar l'atenció i els diners en coses més productives. Trigarà tanmateix tres dècades a admetre-ho.

Aquest tercer tipus de plet és prou curiós per a donar-ne idea global. Manuel de Pedrolo, que desenvolupa una nova vocació ben dotada d'historiador de la família, s'adona, també com a jurista, que les disposicions testamentàries del seu avantpassat Joan Pau de Folcràs, tan vinculadores per als components del seu patrimoni, han estat del tot conculcades pels descendents, que se n'han anat venent la major part. Això li alimenta la tesi que les alienacions fetes després de 1637, o sia, després de la mort de Joan Pau de Folcràs, són nul·les en dret i, per tant, recuperables per part seva. El fonament jurídic existeix, sens dubte, però és massa optimista de comptar-hi quan les transferències de propietat es remunten a generacions enrere i han esdevingut, en la pràctica, inextricables. El seu primer objectiu són les terres d'Anglesola venudes pel seu avi el 1763. Aquest sol cas s'allarga moltíssim, fins arribar a punt mort molt més tard, el 1848.

La documentació complexa que necessita per a cada propietat, comptant-hi les ja perdudes, l'obliga a una ordenació exigent i molt laboriosa de l'arxiu familiar, a obtenir noves dades i a fer per escrit tot de resums. Hi arriba amb veritable talent d'historiador, ultrapassant la conveniència utilitària per a estendre's, amb complaença científica, en més i més troballes que l'apassionen.

El 1818 un despatx reial li aprova el grau de capità, amb antiguitat reconeguda des del 1812, o sia, des que el va guanyar en plena guerra. El retir no li arriba encara, tot mantenint-lo en una teòrica disponibilitat militar que no desitja pas.

El turbulent període constitucional iniciat el 1820 li resulta mogut, amb alts i baixos. Comença, en una remodelació general, perdent l'assessoria del corregiment de Cervera i essent novament demandat pels de l'Aranyó, que insisteixen en l'intent de deslligar-se de les obligacions amb ell. I ell mateix ens n'ha deixat una relació circumstanciada, punt per punt. Totes són de caràcter econòmic: cànon d'arrendament, censals, en alguns casos en espècies. Hi ha un cert nombre de percepcions en dos o tres caps d'aviram anuals.

Aquestes contrarietats, si bé estimulades pel canvi polític, no semblen pas provocades per la seva ideologia personal. Manuel de Pedrolo i de Gomar és un liberal moderat, no pas més però tampoc menys, i força conseqüent amb aquesta convicció. Això el fa benvist, al capdavant, dels constitucionalistes. N'és la prova que la resta d'aquesta etapa li resulta favorable. El 1821 guanya el nou plet amb els de l'Aranyó i aconsegueix a la fi el retir de capità, que li atorga el dret a continuar-ne lluint l'uniforme quan vulgui. El 25 de febrer de 1822 és nomenat jutge de primera instància de Cervera. Aquest any mor la seva mare. Les dificultats tornen el 1823, en dominar la zona la reaccionària Regència d'Urgell. Pedrolo és destituït i perseguit. El nou trasbals, i potser també la campanya militar per derrocar la Regència, causa bastants danys a les seves terres.

Amb el nou i prolongat període absolutista, l'anomenada Ominosa Dècada, Manuel de Pedrolo es tanca dràsticament en la seva vida privada de solter ja gran i absorbit per múltiples feines. Si bé es permet un curt viatge per Espanya, una estada a Madrid, viu a Cervera consagrat a l'exercici privat de l'advocacia, a la difícil administració dels seus béns, als plets que hi dedica i, com a distracció apassionant, als estudis sobre la família i les seves propietats. Entre els papers que aconsegueix figura un de 1815 sobre el nomenament de batlles en què el càrrec recau, per al poble de Garcia, a la Ribera d'Ebre, en un Joan Pedrolo amb qui no sembla haver trobat parentiu concret. Les seves recerques transcorren comunament per vies més tangibles.

Quasi no cal dir que reprèn l'interès, ja cíclic en els Pedrolo, per l'ús heràldic de tres armes reials al propi escut, pel privilegi del segle XV arribat a través dels Castellví pel sol fet d'un ja allunyat parentiu polític. Concep un escut familiar més i més complex, que incorpora també els blasons de més famílies polítiques, a les quals estén els seus estudis.

Compleix els quaranta-cinc anys essent encara solter.

El primer de febrer de 1831 es casa amb Concepció de Nuix i de Ferrer, de família aristocràtica cerverina, ennoblida amb la baronia dita de Perpinyà. La núvia no ha complert encara els divuit anys. Malgrat la diferència d'edat, constituïran un matrimoni molt ben avingut i molt solidari davant les fortes adversitats que els esperen.

La primera fase de la vida de casat sembla falaguera per al Manuel, a part de la seva felicitat sentimental. També estén als llinatges de la nova muller les dèries genealògiques i heràldiques. L'any 1832, en plena eufòria per aquest camí, presenta davant l'alcalde major de Cervera informació documental i testifical per tal com ell mateix pot usar no sols les nobles armes dels Pedrolo, sinó també les dels Gomar i dels Perelló (maternes) i les dels Pastor (de l'àvia), i com la seva dona pot tenir les dels Nuix, Ferrer, Ponsic i Parrella. Mentrestant, l'absolutisme de Ferran VII ha de moderar-se, ni que sigui a contracor, desbordat pels encara més reaccionaris i necessitat d'anuències al controvertit projecte de fer hereva del tron la seva filla. Així Manuel de Pedrolo és nomenat el 1833 regidor de Cervera, i amb caràcter de degà per la seva antiga noblesa, ben bé com ho havia estat un segle enrere el seu besavi Ciril. En virtut del càrrec, amb un altre regidor local representa la ciutat de Cervera, a Madrid, en els actes de jurament de la petita i futura Isabel II com a successora de Ferran VII, el 20 de juny del mateix 1833. El monarca concedeix a tots els representants una gràcia acordada a les aptituds respectives. Pedrolo, com a advocat, rep el 2 de juliol següent els honors d'alcalde del crim de la Reial Audiència de Barcelona.

Mentrestant, el seu matrimoni donava els primers fruits: Maria del Carme, nada el 10 de juliol de 1833, a Cervera (on morirà aviat, el 26 de juliol de 1835); i Ignasi, que veu la llum igualment a Cervera el 10 de gener de 1835. Ara els temps s'han posat sobtadament difícils per a Manuel de Pedrolo. Home prou liberal per a haver estat bé amb els constitucionalistes, i prou moderat per a ser distingit per Ferran VII en moderar-se ell mateix a les acaballes del seu regnat, és possible que es trobi incòmode sota el govern més esquerrà de Mendizábal i resulta del tot segur que s'atreu una forta aversió dels sectors més reaccionaris, agrupats decididament entorn del carlisme.

L'últim aspecte es posa ben perillós. Amb la guerra carlina prenent més i més volada, devastant la Segarra i amenaçant-ne la capital, Manuel de Pedrolo pren el determini de deixar Cervera, poc després de morir-hi la seva filla, i se'n va a Barcelona amb dona i fill, cercant-hi la seguretat. Perd així, a més de la regidoria, el seu despatx d'advocat i també les rendes sobre les seves terres, que li són confiscades pels carlins. Es considera totalment arruïnat.

A Barcelona viu amb estretor econòmica en un pis llogat al barri del Pi. Aquí se li mor, el 23 de març de 1837, l'únic fill que li restava, de dos anys d'edat. Hi naixerà un altre fill, Francesc Xavier, el 9 de juliol de 1837, però l'infant mor de seguida, el 14 del mateix mes. Aquest és un període ben amarg per al Manuel i per a la seva muller.

La situació li millora en ser nomenat, per la Diputació Provincial de Lleida, representant d'aquesta prop de la Junta Central Administrativa establerta a Barcelona sota la presidència del capità general. S'ocupa sobretot d'aspectes econòmics, en un país trasbalsat per la guerra. Redacta nombroses memòries relacionades amb aquesta activitat.

Essent encara a Barcelona, li neix la filla Maria Dolors, el 3 de desembre de 1838.

Ja declinant la guerra carlina, un decret de la reina governadora Maria Cristina, de 20 de novembre de 1839, nomena Manuel de Pedrolo cap superior polític de la província de Lleida. El càrrec equival a l'actual de governador civil, sobre la nova base provincial creada encara no fa gaire. Pedrolo es trasllada a Lleida. Pren possessió el 20 de desembre. Els seus serveis són apreciats, quan espurnejava encara la resistència carlina al nord de Catalunya i calia refer la normalitat llargament alterada. El 8 de maig de 1840, un reial decret atorga en propietat a Manuel de Pedrolo l'alt càrrec que ocupa. Pel juny següent ha de rebre i acompanyar Maria Cristina i la petita princesa Isabel en el viatge d'aquestes cap a Barcelona. Pel setembre del mateix

any, el conflicte entre la reina governadora i el poderós general Espartero es resol amb el triomf d'aquest, repenjat en els progressistes, que escombren sense contemplacions els moderats. En la remoció general de càrrecs públics, Pedrolo, naturalment, perd el seu.

Torna a Cervera. Hi reobre despatx d'advocat. Reprèn a fons l'administració dels seus béns, procurant de refer-ne el rendiment possible. Els troba molt malmenats pels estralls bèl·lics i per la confiscació carlina encara recent. Avalua els seus perjudicis en aquells anys en 20.000 lliures. S'ha de refiar més que mai de l'exercici de la carrera.

Li neixen dos fills més: Joaquim, el 21 de juny de 1846; i Manuel, el 29 d'octubre de 1849.

El 1850, després de fer seixanta-cinc anys, Manuel de Pedrolo sol·licita la jubilació que li pot correspondre pels seus serveis com a militar, jutge, regidor i cap polític. El 28 d'agost la hi concedeixen, sobre la base de les tres cinquenes parts del darrer sou. En acabat, l'import pateix forts descomptes per retall d'aquesta mena de pensions, però en Manuel se'n consola perquè és transmissible a tall de viduïtat, i pensa en la muller molt més jove que ell i en els fills encara de poca edat. El record de la seva infantesa li pesa amb el viu desig que no es repeteixi en els seus l'orfenesa desvalguda que ell va conèixer.

El mateix any 1850 guanya un nou plet que li han posat, encara, els de l'Aranyó. Aquests pretenien un cop més d'eximir-se de les obligacions amb Pedrolo, emparant-se en l'abolició legal de les velles senyories. El tribunal estima que en aquest cas no es tracta pas d'una senyoria jurisdiccional de les certament abolides, sinó d'una senyoria de mera propietat, no afectada per les noves lleis. Els de l'Aranyó apel·len, però tornen a perdre davant l'Audiència el 6 d'abril de 1852. Pedrolo sosté alguns altres plets referents a propietats concretes almenys fins al 1856.

Manuel de Pedrolo i de Gomar mor a Cervera el 1857, a setanta-tres anys. És un dels rars membres del llinatge que ha assolit una edat relativament avançada, si bé el seu matrimoni tardà fa que també deixi els fills massa joves. La seva muller Concepció de Nuix el sobreviurà fins al 1878.